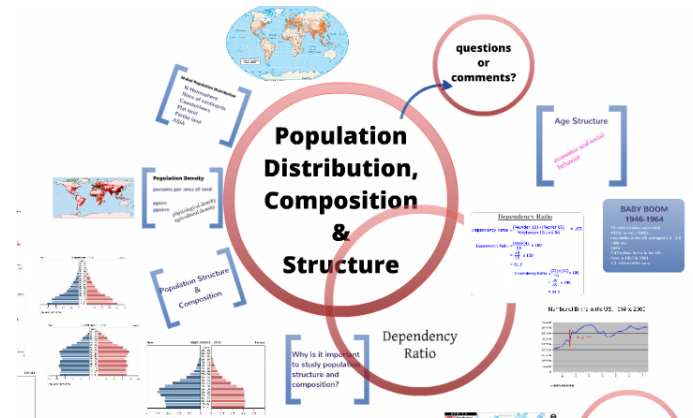
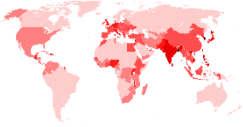

Ders 5
Nüfus Dağılışı ve Bileşimi
Population Distribution and Composition

Ertuğrul Murat ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

1) Nüfus Dağılışı

a) Nüfus Yoğunluğu

b) Nüfusun Küresel Dağılış Paterni

2) Nüfusun Bileşimi

a) Cinsiyet Yapısı

b) Yaş Yapısı

• *Yaş Yapısını Etkileyen Faktörler*

• *Nüfus Piramitleri*

• *Yaş Yapısının Ölçülmesi*

c) Yaşlanan Bir Dünya, Yaşlanan Bir Türkiye

- **Mekânsal dağılımların betimlenmesi ve analiz edilmesi, coğrafyanın önemli bir bakış açısını oluşturur.**
- **Olayların nerede ve neden orada olduğu soruları geleneksel olarak coğrafya disiplininin odağında yer alır.**
- **Buna göre, dünya nüfusunun mekânsal dağılımının nedenlerine, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına; dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfus paternlerine de bakmak gerekir.**
- **Dünya nüfusu, sürekli zamansal değişiklikler göstermiş ve 300 yıl öncesine kadar kademeli bir artış sergilemiştir.**
- **İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında hızlı bir artış oranı, kademeli olarak görünür hale gelmiş, Çin ve Avrupa gibi belirli alanlarda büyük nüfus dalgalanmaları olmuştur.**
- **Zaman içindeki inişli-çıkışlı bir artış, mekân boyunca eşit olmayan bir gelişme göstererek; bazı ülke ve kıtaların diğerlerinden daha hızlı artması nedeniyle coğrafi olarak asimetrik bir büyüme ortaya çıkarmıştır.**

- Genellikle belirli bir alanın (kent, ilçe, bölge, ülke veya politik bir birimin) analizine başlamadan önce, o alandaki **insan sayısı, nüfusun ilk niteliği** olarak kabul edilir.
- Belirli bir coğrafi birimdeki **insan sayısı, yönetim ve araştırma hedefleri için gereksinim duyulan ana unsurlardandır.**
- Bir ülke ya da bölgeyle ilgili **ilk değerlendirme, coğrafi alanı ve nüfus büyüklüğüne dayalı olarak yapılır.**
- **Nüfus bilgisi**, sadece coğrafi öneme sahip değildir; suç, çocuk suçları, evlilik ve daha birçok sosyolojik olay için **endeks hesaplamada**; eğitim, tarım, bayındırlık vb. konularda yönetimler tarafından **ödenek ayrılmasında** da kullanılır.
- **Çok sayıda disiplin** (ekonomi, siyaset bilimi vb.), ayrıca **özel ve kamu kuruluşu** (şehir ve bölge plancıları, belediyeler, bakanlıklar) da doğru nüfus miktarlarına **gereksinim duyar.**

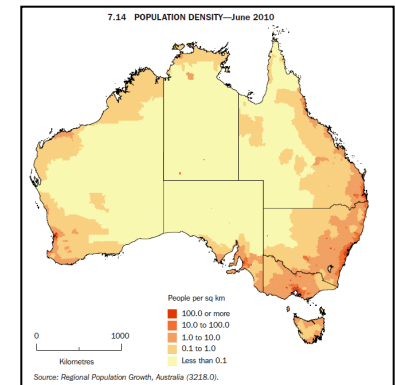
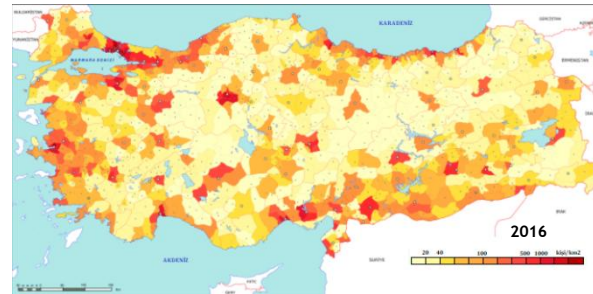
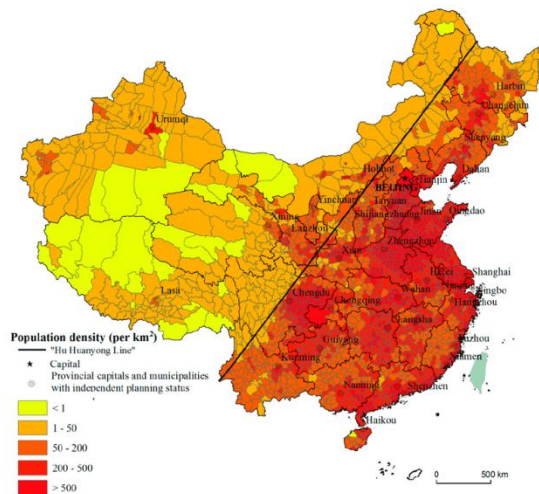
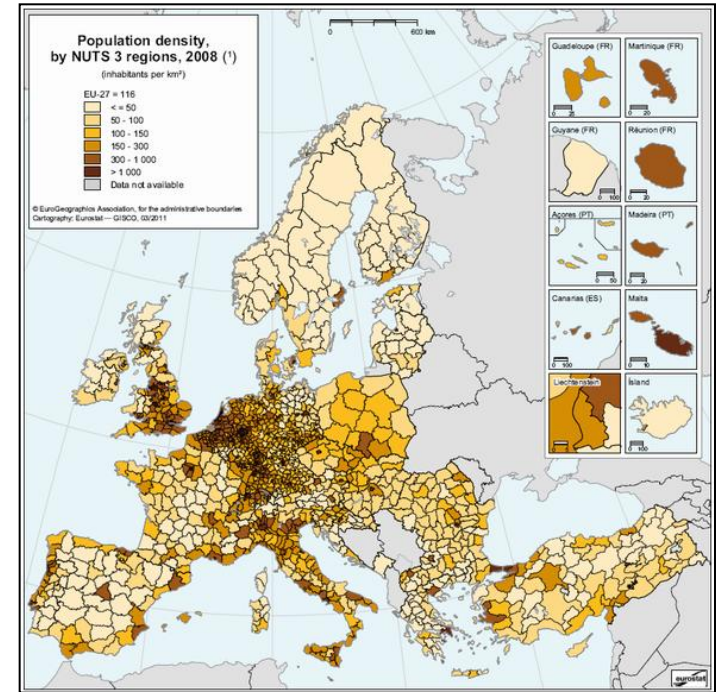
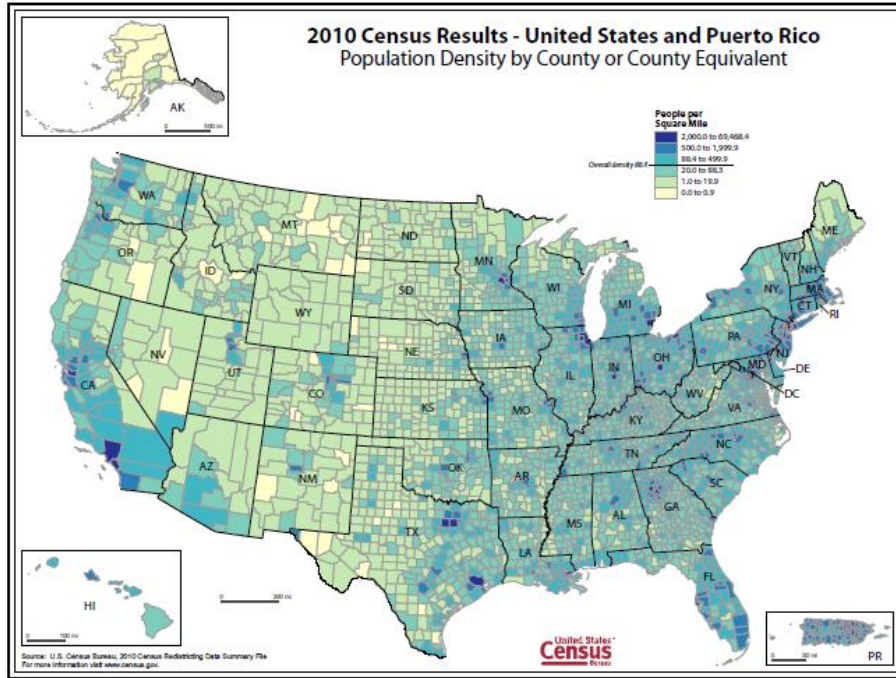
- Beşeri coğrafyacılardan, nüfus dağılımını betimlemek için kullandığı birçok araç vardır.
- Nüfusun en yaygın ifade biçimi, **belirli bir coğrafi alanın nüfus büyüklüğü** (örneğin Ankara ili nüfusu) veya **belirli bir alanda yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki payıdır** (Türkiye nüfusu içinde Ankara ilinde yaşayanların oranı).
- Çoğunlukla nüfus, sayım çevresi, mahalle, kent, bölge veya ülke gibi politik/idari birimler içinde yer alacaktır, böylece güvenilir ve anlamlı istatistikler kullanılabilir ve zaman içindeki belirli bir noktaya atıfta bulunur.
- Belirli bir coğrafi bölgedeki başka bir bölgeden gelenlerin veya göçmenlerin sayısı gibi belirli bir alt nüfus grubuyla da ilgilenilebilir.
- Tek başına yeterli olmasına rağmen, basit sayılar bize bir alandaki nüfusun coğrafi dağılımı veya bileşimi hakkında çok az bilgi verir.

- Nüfus dağılışı göstermede yaygın şekilde kullanılan yöntemlerden biri, belirli bir alan (j) içindeki bir nüfusun kümelenme derecesini ifade eden **nüfus yoğunluğu**dur. Yoğunluk, sıklaşma derecesidir ve dağılışı anlatır.

$D_j = P_j : A_j$ şeklinde ifade edilir.

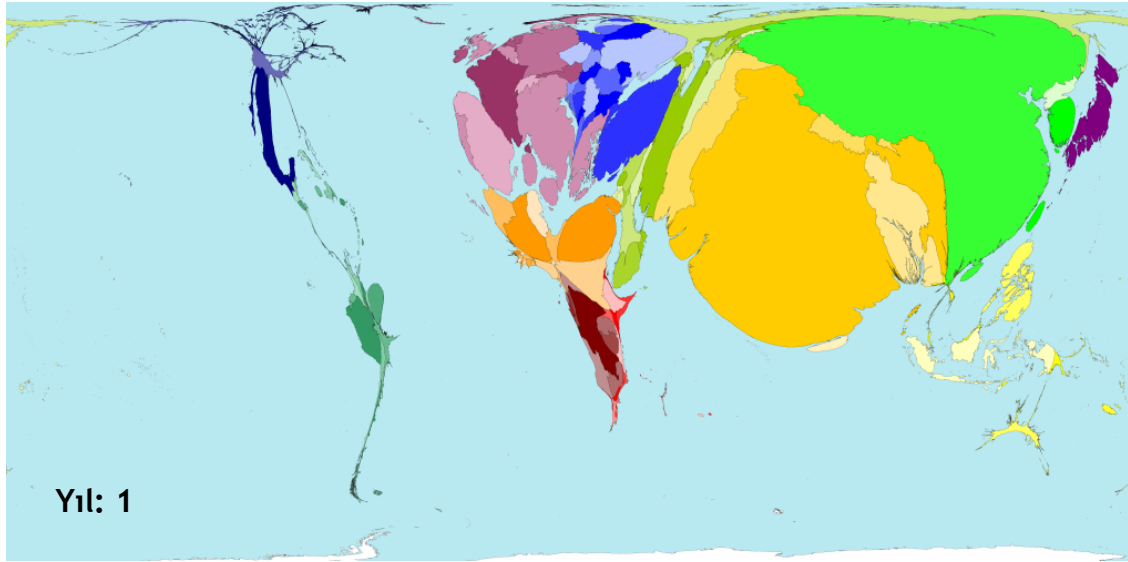
- Nüfus yoğunluğu (D_j), bir yerin toplam nüfusunun (P_j) o yerin toplam yüzölçümüne (A_j) bölünmesiyle elde edilen değerdir.
- Nüfus yoğunluğu, belli bir ünitenin alanı/yüzölçümü ile orada bulunan nüfus arasındaki ilişkinin ifadesidir.
- Yoğunluk değerleri, nüfus dağılışındaki farklılıkları analiz etmek için uygundur, ancak genellikle yanıltıcıdır.
- Yoğunluk, nüfus dağılışının eksik bir ölçüsü olmasına rağmen kaynakların varlığı ve iklimin uygunluğu gibi bazı fiziki faktörlerin, yanı sıra sosyal ve ekonomik kaynaklar gibi beşeri faktörleri de yansıtır.
- Örneğin Çin'in nüfus yoğunluğu, km^2 'ye 149 kişi ve Hong Kong'un 6.901 kişidir.

- **Nüfus yoğunlukları, ülkelere göre, hatta bir ülkenin içindeki mekânsal birimlere göre bile değişir:** Avustralya'da km^2 'ye 4 kişi, Hollanda'da 502 kişi (2015); İstanbul'da 2892, Tunceli'de 11 (2017 yılı).
- **Küçük alanlı devletler özellikle de Aruba (562), Barbados (661) gibi ada devletleri, genellikle daha yoğun nüfusludur.** Tersine olarak ABD (35), Rusya (9) gibi büyük yüzölçümüne sahip devletlerde yoğunluklar azalır.
- **Nüfus yoğunluğu bir ülkedeki insan-kaynak ilişkisi hakkında çok az ip ucu verir:** Dünyada yüksek yoğunluklu (Hollanda 502, Japonya 351) ve düşük yoğunluklu (Avustralya 4, Finlandiya 18) zengin devletler; ama aynı zamanda yüksek yoğunluklu (Pakistan 246, Bangladeş 1238) ve düşük yoğunluklu (Sudan 22, Çad 11) yoksul devletler vardır.

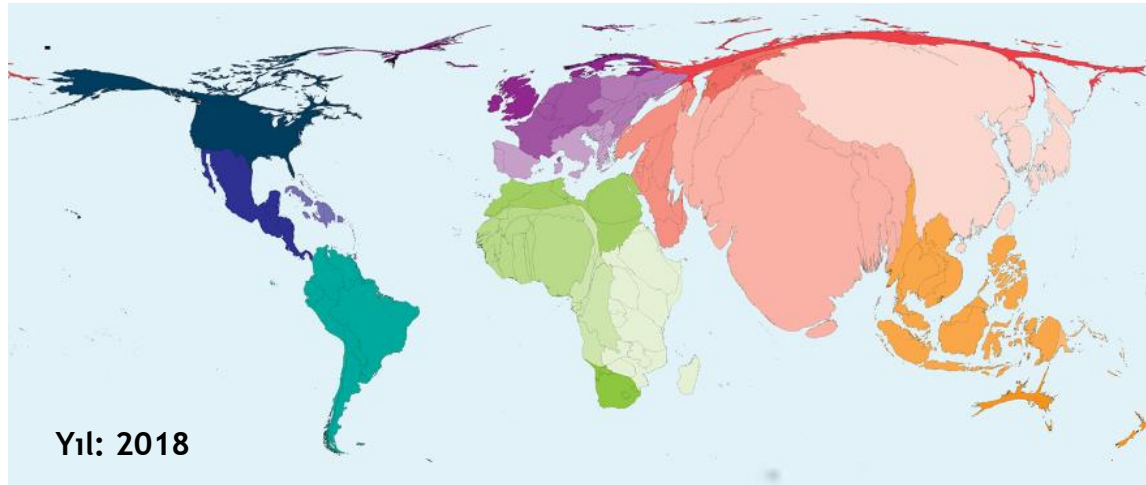

Kıtalar	Nüfusu (milyon kişi) *		Toplam Nüfustaki Payı, (%)		Alan (1000 km ²)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)	
	2019	2050	2019	2050		2019	2050
ASYA	4 601	5 257	59.6	53.8	31 796	145	165
AFRİKA	1 308	2 528	17.0	25.9	30 333	43	83
AMERİKA(LAR)	1 015	1 215	13.2	12.4	40 570	25	30
AVRUPA	747	716	9.7	7.3	23 015	32	31
OKYANUSYA	42	57	0.5	0.6	8 573	5	7
DÜNYA	7 713	9 773	100.0	100.0	134 288	56	73

* Kaynak: World Population Prospects, 2019

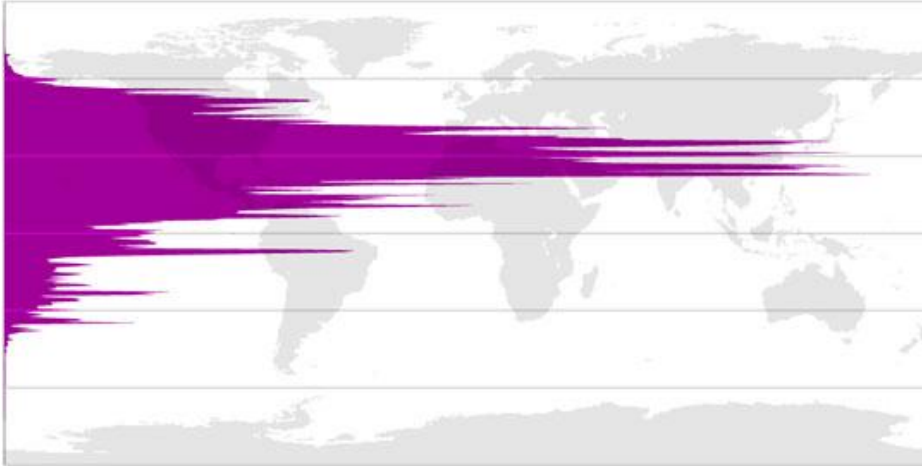
Kaynak: <http://www.worldpopulationatlas.org/>

Kaynak: <http://www.viewsoftheworld.net/wp-content/uploads/2018/01/TheWorldIn2018.png>

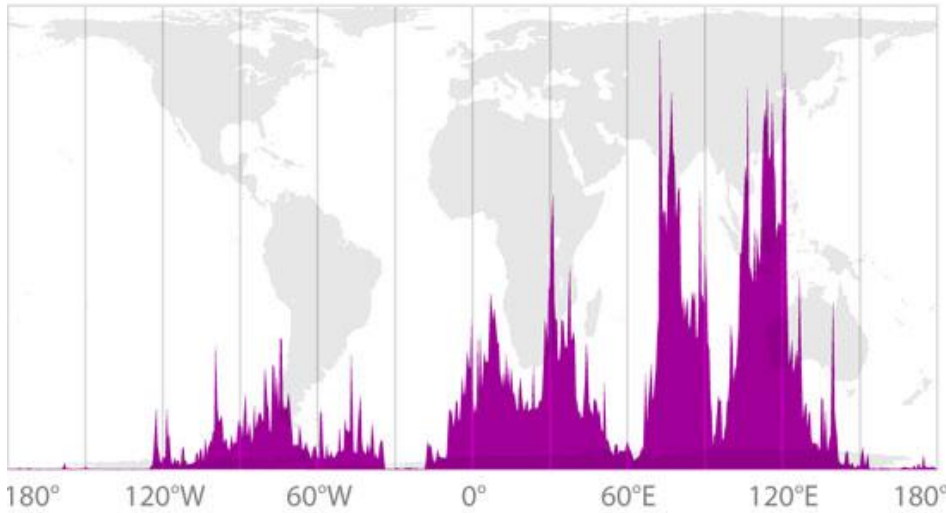
- Dünya nüfusunun dağılışı, bazı eşitsizlik ve zıtlık paternleri gösterir:
 - 1) **Yeryüzünde yaşayan insanların büyük çoğunluğu karaların küçük bir kısmında yaşar. İnsanların yaklaşık olarak %90'ı karaların %10'u üzerinde toplanmıştır.**
 - 2) **Dünya nüfusunun %90'ından fazlası Ekvator'un kuzeyinde; %10'undan daha azı da güneyinde yaşamaktadır. Bununla birlikte dünyadaki kara alanlarının %80'ininden fazlasının kuzey yarımkürede olduğunu da anımsamak gerekir.**
 - 3) **Dünya nüfusu kıtaların kenar kısımlarında toplanmıştır. Tahminler, nüfusun neredeyse %70'inin denize 1000 km.; %67'sinin 500 km.; %50'sinin 200 km.lik bir mesafe içinde yaşadığını söylemektedir. Türkiye nüfusunun da önemli bir oranı kıyı bölgelerinde yaşamaktadır.**
 - 4) **Nüfus miktarı genel olarak yükseltinin artışıyla azalmaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık %56'sı 200m.nin; %80'i 500m.nin altında yükseltiye sahip yerlerde yaşıyor. Doğal kaynakların (maden ve petrol yatakları vb) ve rekreasyonel alanların (kayak merkezleri gibi) çekiciliği dışında dağlık alanlar, ekonomik faaliyet çeşitliliği açısından sınırlılıklara sahiptir.**

The World's Population in 2000, by Latitude

(horizontal axis shows the sum of all population at each degree of latitude)

The World's Population in 2000, by Longitude

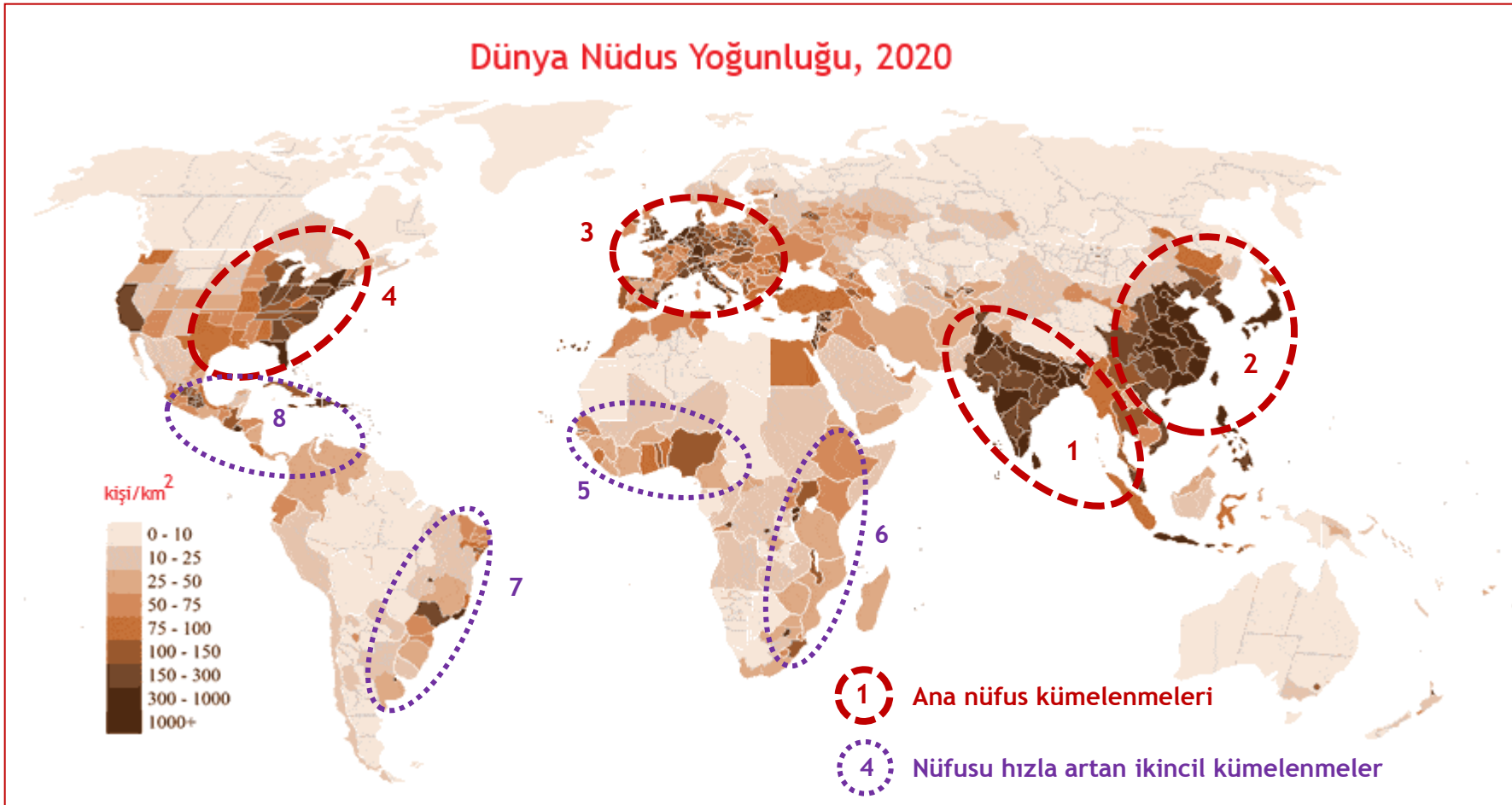

(vertical axis shows the sum of all population at each degree of longitude)

Most Populous Countries (Millions)

2018	CHINA 1,394	INDIA 1,371	UNITED STATES 328	INDONESIA 265	BRAZIL 209	PAKISTAN 201	NIGERIA 196	BANGLADESH 166	RUSSIA 147	MEXICO 131
2050	INDIA 1,680	CHINA 1,344	NIGERIA 411	UNITED STATES 390	INDONESIA 320	PAKISTAN 307	BRAZIL 231	CONGO, DEM. REP. 216	BANGLADESH 202	ETHIOPIA 191

Dünya Nüfus Yoğunluğu, 2020

Kaynak: <https://www.worldometers.info/world-population/>

- 1) **GÜNEY ASYA (1.9 milyar):** Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka gibi ülkeleri içerir (Population Reference Bureau, *2016 World Population Data Sheet*).
- 2) **DOĞU ASYA (1.64 milyar) :** Çin, Güney ve Kuzey Kore, Japonya, Tayvan gibi ülkeleri kapsar. Ayrıca Endonezya, Filipinler, Tayland, Myanmar, Kamboçya ve Vietnam gibi G.DOĞU ASYA ülkelerinde de 633 milyon insan yaşar.
- 3) **AVRUPA (746 milyon):** Birleşik Krallık, Rusya dahil BDT'nin çoğunu, AB ülkelerini ve diğer Avrupa ülkelerini içine alır.
- 4) **KUZHEY AMERİKA (365 milyon) :** ABD ve Kanada'nın özellikle kentleşmiş doğu kısımlarını içine alır.

- 5) **BATI AFRİKA (382 milyon)** Nijerya (196), Gana, Fildişi Sahili gibi ülkeler öne çıkar.
- 6) **DOĞU AFRİKA (432 milyon)** Etiyopya(108), Tanzanya(59), Kenya(51) ve Uganda gibi ülkeler dikkat çeker.
- 7) **GÜNEY AMERİKA (427 milyon)** Brezilya(210), Arjantin(45) gibi ülkeler önemlidir.
- 8) **ORTA AMERİKA (179 milyon)** Meksika(131) ve Guatemala gibi Latin Amerika ülkelerini içine alır.

World Population by Country

# ↓↑	Country (or dependency) ↓↑	Population (2020) ↓↑	Yearly Change ↓↑	Net Change ↓↑	Density (P/Km ²) ↓↑	Land Area (Km ²) ↓↑	Migrants (net) ↓↑	Fert. Rate ↓↑	Med. Age ↓↑	Urban Pop % ↓↑	World Share ↓↑
1	China	1,439,323,776	0.39 %	5,540,090	153	9,388,211	-348,399	1.69	38	60.8 %	18.5 %
2	India	1,380,004,385	0.99 %	13,586,631	464	2,973,190	-532,687	2.2402	28	35 %	17.7 %
3	United States	331,002,651	0.59 %	1,937,734	36	9,147,420	954,806	1.7764	38	82.8 %	4.2 %
4	Indonesia	273,523,615	1.07 %	2,898,047	151	1,811,570	-98,955	2.3195	30	56.4 %	3.5 %
5	Pakistan	220,892,340	2 %	4,327,022	287	770,880	-233,379	3.55	23	35.1 %	2.8 %
6	Brazil	212,559,417	0.72 %	1,509,890	25	8,358,140	21,200	1.74	33	87.6 %	2.7 %
7	Nigeria	206,139,589	2.58 %	5,175,990	226	910,770	-60,000	5.4168	18	52 %	2.6 %
8	Bangladesh	164,689,383	1.01 %	1,643,222	1,265	130,170	-369,501	2.052	28	39.4 %	2.1 %
9	Russia	145,934,462	0.04 %	62,206	9	16,376,870	182,456	1.8205	40	73.7 %	1.9 %
10	Mexico	128,932,753	1.06 %	1,357,224	66	1,943,950	-60,000	2.14	29	83.8 %	1.7 %

Yoğun Nüfuslu ve İssız Bölgeler

- (1) Hong Kong, km² ye 7082 kişiyle dünyadaki en yoğun nüfuslu alanlardan biridir (2019 yılı ortası).
- (2) Güney Asya'da yoğun nüfuslu kentlerden biri: Kalküta (Hindistan)
- (3) Dünyanın en ıssız bölgelerinden biri olan Kuzey Afrika'daki Büyük Sahra Çölü
- (4) Dünyanın ökümen olmayan alanlarının başında gelen kutup bölgeleri: Kuzey Kutup Noktası

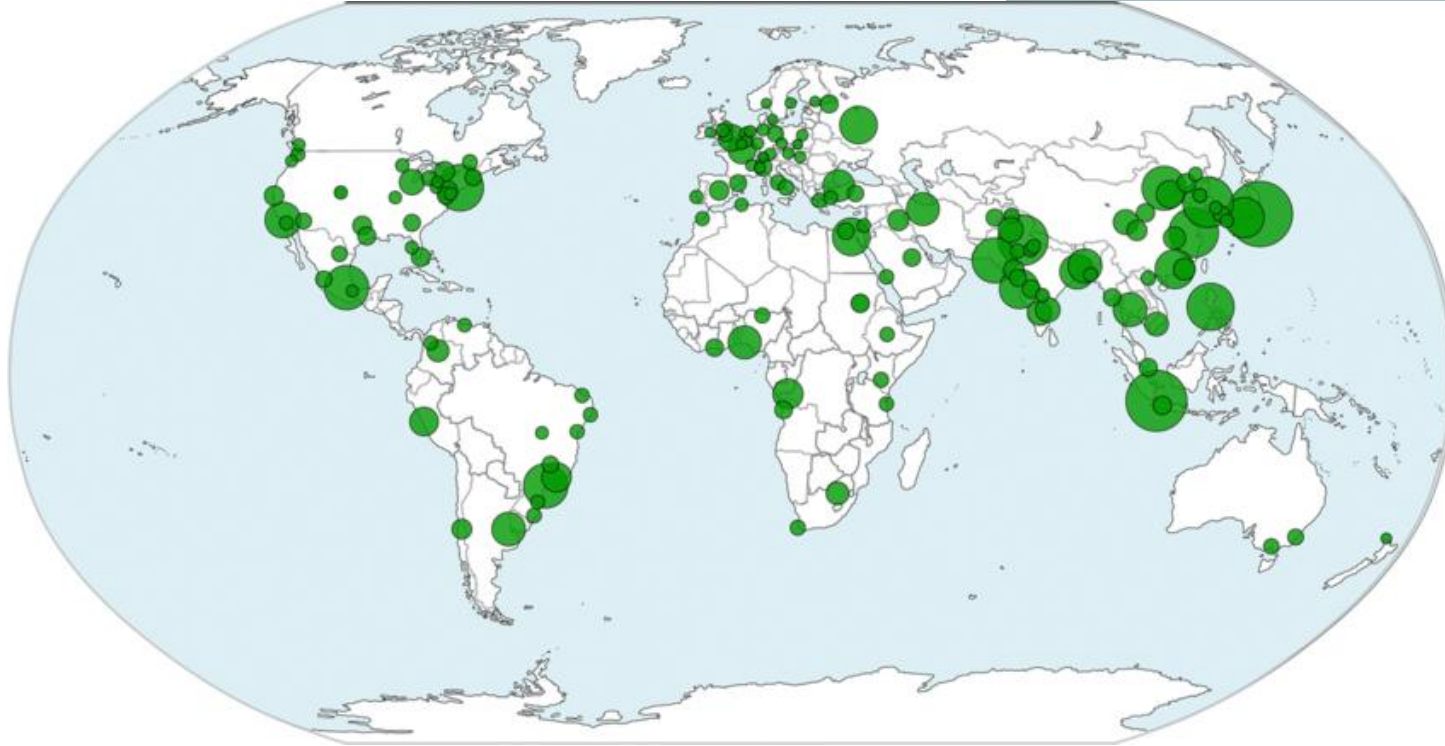
Lagos'ta (Nijerya) Oshodi Pazarı

Dünya nüfusunun dağılımının analizi, bu dağılımı bazı temel faktörlerin önemine işaret eder:

- 1) Yer şekli, iklim, toprak, su kaynakları vb. **doğal çevre özellikleri**
 - 2) Belirli bir alanın **tarihsel gelişimi** ve orada **nüfusun sürekliliği**
 - 3) Bir alanın **sosyo-ekonomik ve teknik gelişimi**
- Doğal etmenler, dünyada eşit olmayan nüfus dağılımının sadece bir bölümünü açıklayabilir ve özellikle dünyanın seyrek nüfuslanmış kısımlarındaki dağılımı anlamamıza yardımcı olur.
 - İnsanın topluluk halinde, coğrafî çevreye uyum sağlama yetenekleriyle ilgili beşeri etmenlerin, (coğrafî konum, tarihî olaylar, sosyal ve ekonomik yapı, örgütlenme, teknolojik durum), nüfusun dağılımındaki rolü daha fazladır ve gittikçe artıyor.

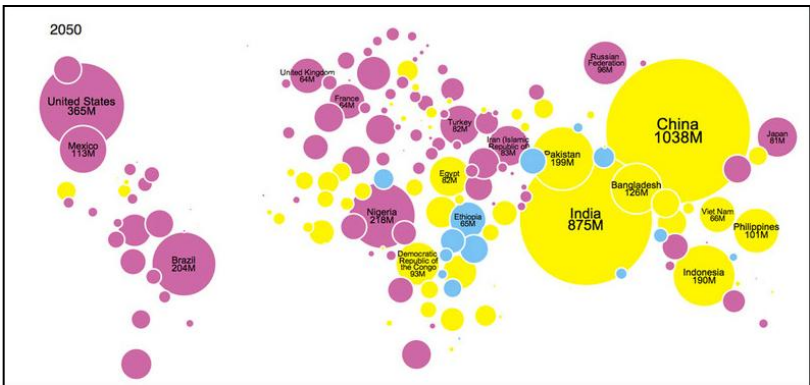
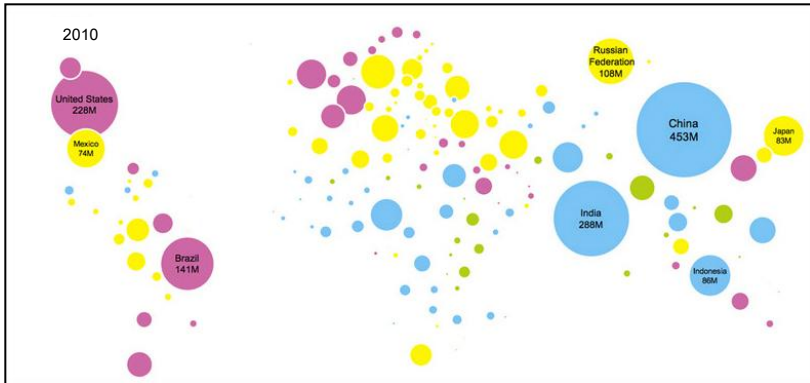
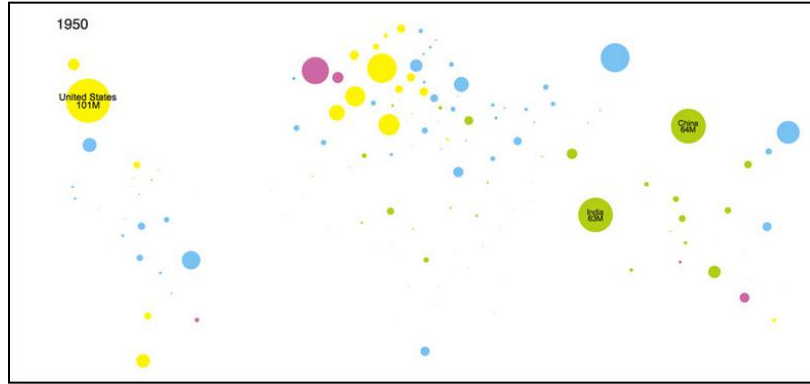
- **Sosyo-ekonomik ve teknik gelişim**, Endüstri Devrimi ve modernleşmenin dünyada yayılmasıyla daha da önemli hale geldi.
- **Artan teknolojik birikim, doğal çevrenin nüfusun dağılımındaki etkisini azalttı** (çift pencere, doğal gaz kullanımı, soğuk iklimlerin sertliğini azalttı, klimalar çöl ortamlarını yaşanabilir, hatta çekici hale getirdi).
- **Ekonomik gelişmeyle temel istihdam yapıları, tarımdan kentlerde toplanmış olan sanayi ve hizmet sektörlerine kaydı.**
- **Modernleşmenin eşlik ettiği nüfusun yeniden dağılımı, insanların kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelmesiyle gerçekleşti.**
- **2018 yılında, dünya nüfusunun % 55'i kentsel alanlarda yaşıyor.**
- **Dünyanın kentsel nüfusu 1950'de 751 milyon idi 2018'de ise 4.2 milyara yükseldi.**

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/The-composition-of-the-largest-agglomerations-of-the-world-by-the-population-2014_fig2_330590726

Büyük şehirlerdeki ve metropol alanlardaki büyüme, geçmiş yıllarda en önemli demografik öykülerden biri olmuştur. Harita, 2011 yılında nüfus büyüklüklerine göre 30 büyük metropol alanı gösteriyor. 10 milyon veya daha fazla nüfuslu kentler genellikle *mega-kent* olarak adlandırılıyor. 1950 yılında, ilk 30 metropolde 117 milyon kişi yaşıyordu, bu sayı, 2011 yılında 426 milyona yükseldi. 1950 yılında, en kalabalık 30 kentin 19'u sanayileşmiş ülkelerdeydi. 2011 yılına gelindiğinde bu sayı 8'e düştü. Hatta 1950 yılında, Delhi ilk 30 arasında değildi, ancak şimdi o, Tokyo'nun ardından ikinci sırada yer alıyor. Bu olağanüstü büyüme, kentlerde daha iyi yaşam arayan insanların kırdan kente göçüyle gerçekleşiyor (PRB, 2013).

Kaynak: Population Reference Bureau, 2013 World Population Data Sheet

- Gezegemiz üzerindeki insan sayısı hızla artıyor. Aynı zamanda kentsel alanlarda yaşayan insan sayısı da artıyor. 2050 yılında gezegen üzerindeki nüfusun %68'i bir kentli olacak.
- İkinci haritada işler biraz değişiyor ve 1950'de sadece Birleşik Krallık, İsviçre ve Avustralya'nın kentsel nüfus yüzdesi %75'in üzerinde olduğu halde; 2010 yılında vatandaşlarının büyük çoğunluğu kentlerde yaşayan ülkelerin sayısı artıyor.
- 2050 projeksiyonunda, dünyanın en kalabalık iki ülkesi olan Çin (%73) ve Hindistan'da (%54) kentsel nüfus %75'i aşmasa da bu değere yaklaşıyor. Dünyanın her yerinde kentsel nüfusun fırladığı görülecek.

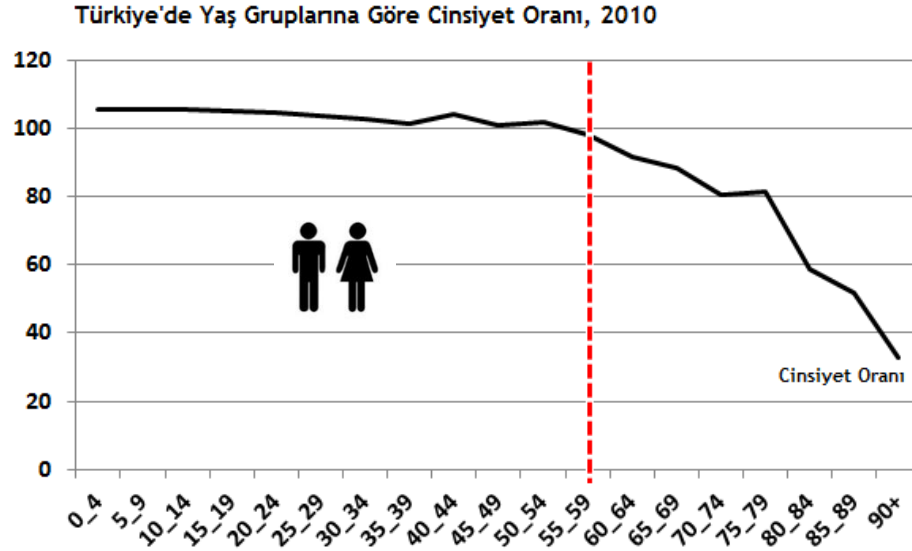
Kentsel Nüfus Yüzdesi

- %75'den fazla
- %51-75 arası
- %25-50 arası
- %25'den az

Cinsiyet ve Yaş Yapısı

- Çok çeşitli özellikleri olmasına karşılık cinsiyet ve yaş, bir nüfusun iki temel özelliğini oluşturur.
- Bu iki özellik, ölümlülük, hastalık oranı, evlilik, doğurganlık ve göç gibi başka nüfus değişkenleriyle de ilişkilidir.

- Bir toplum içinde nüfusun cinsiyet özelliklerinin pek çok anlamı vardır. Bu yüzden izlenmesi ve dikkate alınması gerekir.
- Cinsiyet oranı, nüfus yapısının en basit ölçüm yöntemlerinden biridir.
- Cinsiyet oranı, 100 kadına düşen erkek sayısı olarak tanımlanır.
- **Nüfusun cinsiyet oranınının 100 olması kadın-erkek sayılarının eşitliğini; 100'ün üzerinde olması erkeklerin, altında olması kadınların fazlalığını gösterir.**
- Örneğin 2019 yılı için Türkiye'nin cinsiyet oranı (CO) şöyledir:
 $CO = (\text{Erkek sayısı} : \text{Kadın sayısı}) \times 100$
 $CO_{2017} = (41.721.136 : 41.433.861) \times 100$
 $CO_{2017} = 100.7$ $CO_{1927} = 93$
- Mutlak fark: 287.275 kişi erkek fazlası

Cinsiyet oranlarının incelenmesi ve onun doğum, ölüm, göç gibi diğer demografik faktörlerle ilişkisi, bazı temel olayları ortaya çıkarır:

- Doğumda cinsiyet oranı (CO), Türkiye'de (106) ve dünyanın pek çok yerinde (105) nispeten yüksektir.
- Genelde kadınlar, tüm yaşlarda erkeklerden düşük ölüm oranlarına sahiptir.
- Ancak yaş ilerledikçe erkek ölüm oranları artar. Bu yüzden doğuştan yüksek olan cinsiyet oranı ileri yaşlarda kadınlar lehine değişir.

Örneğin (CO) 2019 yılı için Türkiye'de 55-59 yaş grubunda, 99 ve 90 yaş üstü grupta 37'dir.

- Doğuşta erkekler fazla olmasına rağmen, kadınlar erkeklerden özellikle de iyi sağlık hizmeti alan bölgelerde daha uzun yaşama eğilimindedir.
- Bu nedenle gelişmiş bölgelerdeki cinsiyet oranlarının düşük; yüksek anne ölümlülüğü olan ve yüksek doğurganlıklı gelişmekte olan bölgelerde yüksek olması beklenir.
- Dünyada çok az sayıda ülkede cinsiyet oranı, 105'ten fazla ve 90'dan daha azdır.
- **Bir alandaki cinsiyet oranlarının yüksekliği, büyük ölçüde şu nedenlere dayanmaktadır:**
 - İçeriye erkek göçü
 - Kötü sağlık koşulları nedeniyle yüksek kadın ölümlülüğü
 - Genç yaş bileşimi yaratan yüksek doğurganlık
 - *Eksik sayım (kadınların sayılmaması)*

Cinsiyet Oranı 105'in üzerinde olan ülkeler	
<i>Ülke</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>
Katar	311
BAE	228
Bahreyn	166
Kuveyt	148
Umman	142
Suudi Arabistan	124
Çin	108
Afganistan	107
Hindistan	107
Ürdün	106

Cinsiyet Oranı 90'ın altında olan ülkeler	
<i>Ülke</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>
Letonya	85
Ukrayna	85
Rusya	86
Estonya	86
Beyaz Rusya	87
Litvanya	87
Ermenistan	87
Gürcistan	89

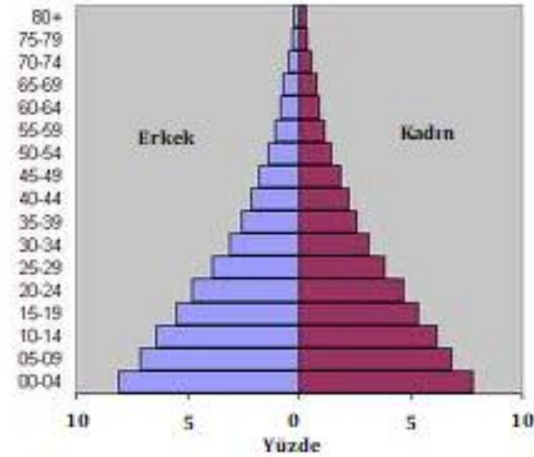
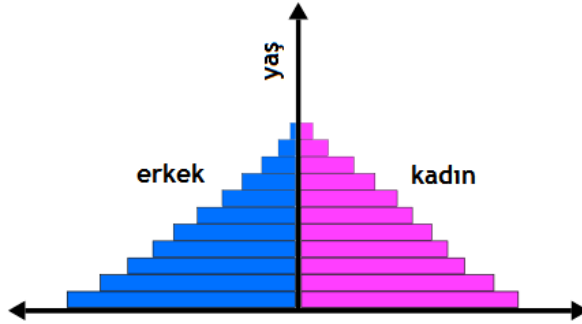
Kaynak: United Nations, Population Division DESA, *World Population Prospects: The 2010 Revision*

Cinsiyet Oranı 106'nın üzerinde olan iller		Cinsiyet Oranı 98'in altında olan iller		Kentsel Cinsiyet Oranı 115'in üzerinde olan iller		Kırsal Cinsiyet Oranı 97'nin altında olan iller	
<i>İl</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>	<i>İl</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>	<i>İl</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>	<i>İl</i>	<i>Cinsiyet Oranı</i>
Tunceli	136	Bartın	96	Tunceli	155	Bolu	95
Hakkari	118	Rize	97	Hakkari	132	Kastamonu	96
Ardahan	111	Samsun	97	Ardahan	129	Burdur	96
Bayburt	111	Zonguldak	98	Bayburt	122	Bartın	96
Şırnak	111	Kastamonu	98	Şırnak	111	Kütahya	96
Ağrı	110	Nevşehir	98	Ağrı	115	Trabzon	96
Bilecik	110	Trabzon	98	Bilecik	115	Karabük	96
Bitlis	109	Kütahya	98	Bitlis	115	Elazığ	96
Kars	109	Giresun	98			Rize	96
Siirt	108	Burdur	98			Bilecik	97
Iğdır	107						
Kırklareli	107						
Türkiye	101			Türkiye	101	Türkiye	100

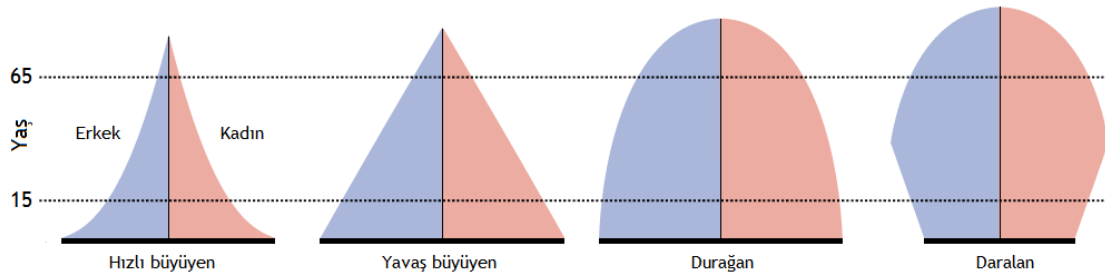
Kaynak: TÜİK, ADNKS 2011 verileri

- İnsanların ekonomik ve sosyal davranışlarının çoğu, çeşitli yaş gruplarında bulunan nüfusun oranları tarafından belirlenir.
- Üç nedenle nüfusun yaş dağılımı, tüm nüfus analizlerinde temel oluşturur:
 - 1) Yaş, birinin sahip olduğu kişisel özelliklerin en temel olanlarından biridir. Kişinin nasıl biri olduğu, ne düşündüğü, ne yaptığı, neye ihtiyacı olduğu, doğumundan itibaren yaşıyla yakından ilgilidir.
 - 2) Nüfus grupları, bir toplumda sosyal ve ekonomik önemin belirleyicileridir.
 - 3) Nitelikli nüfus araştırmacısı, nüfusun yaş bileşiminin anlamlı özelliklerini ortaya çıkarmak zorundadır. Çünkü yaş yapısı, doğum, ölüm, göç, evlilik gibi diğer demografik özelliklerle yakından ilgilidir.

- Çok sayıda etmen, bir ülke nüfusunun yaş yapısını belirler. Ancak en önemli değişken doğum oranlarıdır.
- Yüksek doğum oranlı bir nüfus, yüksek genç nüfus oranına sahip olacaktır.
- Ölümlülük ise, yaş yapısını doğurganlığa göre daha az etkiler.
- Göçün ulusal nüfuslar üzerinde etkisi ya yoktur ya da çok azdır.
- Göç, bir ülkenin alt-ulusal bölümlerinde; bölge, il, kent, hatta kent içindeki bir alanda seçicilik özelliğinden dolayı yaş yapısına daha fazla etki edebilir (örneğin, 20-40 yaş arası nüfus, daha fazla göç eder).
- Kıtılık, salgın ve ölümcül hastalık veya savaş gibi felaketler, yaş yapısında iki kat daha etkilidir (Örneğin, gençler hem savaşta ölüyor hem de savaş boyunca doğurganlığı düşürerek; yaşlılar salgın hastalıklarda artan ölümlerle yaş yapısında değişikliğe yol açar).

- Bir nüfusun yaş yapısını açıklamada nüfus piramidi kullanışlı bir yardımcıdır ve bize nüfusun sosyal özellikleri hakkında bilgi verir.
- Nüfus piramidi aslında sıfırın dikey orta hattını temsil ettiği, sırt sırta iki çubuk grafiğidir.
- Cinsiyete göre her bir nüfus grubundaki insan sayısı/oranı yatay çubuklarla gösterilir ve dikey eksen, farklı yaş gruplarını, genellikle beş (veya tek) yaş aralığıyla verir.

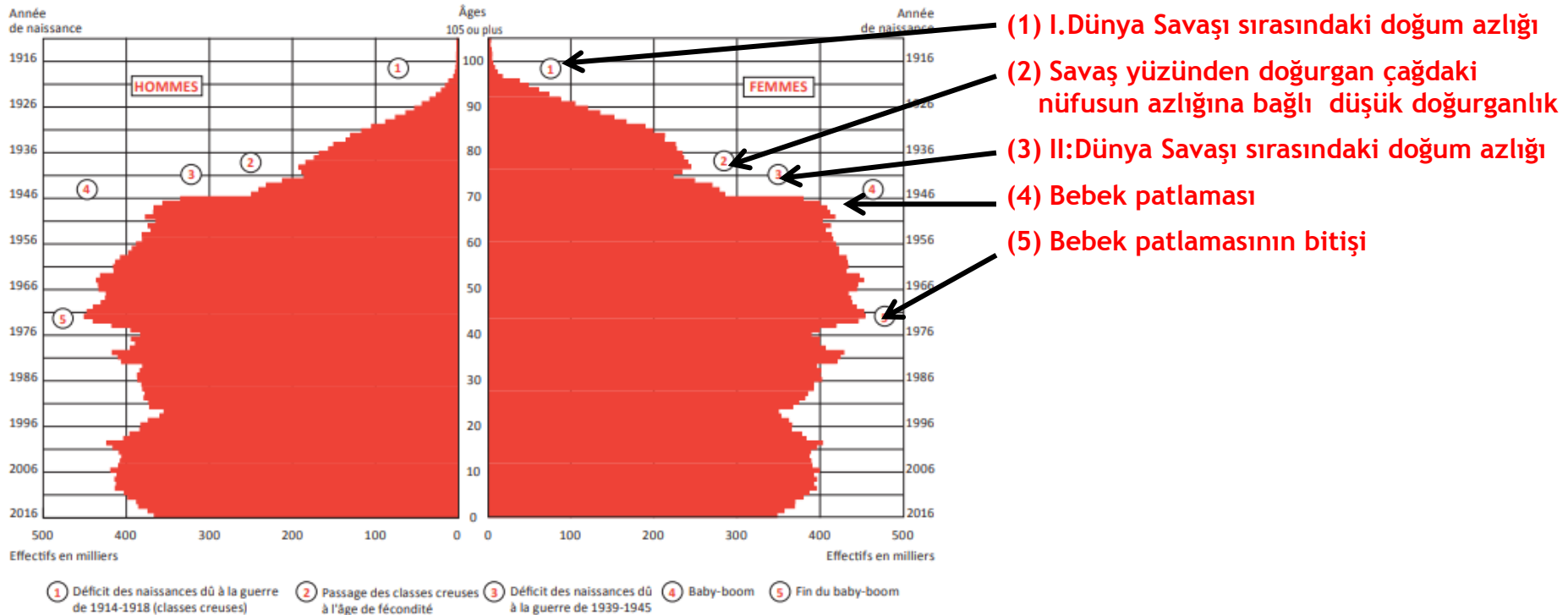

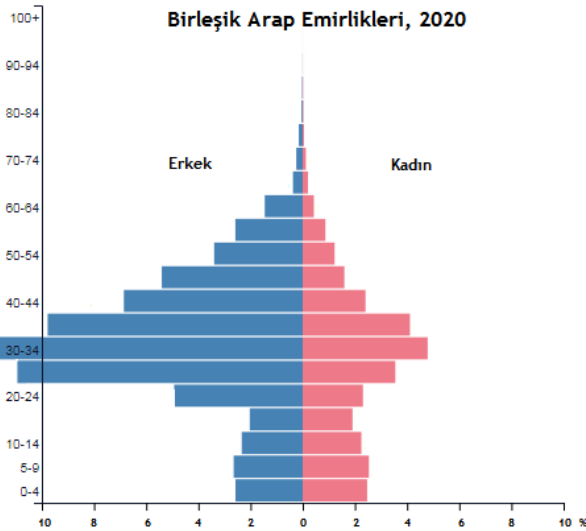
Japonya'nın Değişen Nüfus Piramidi

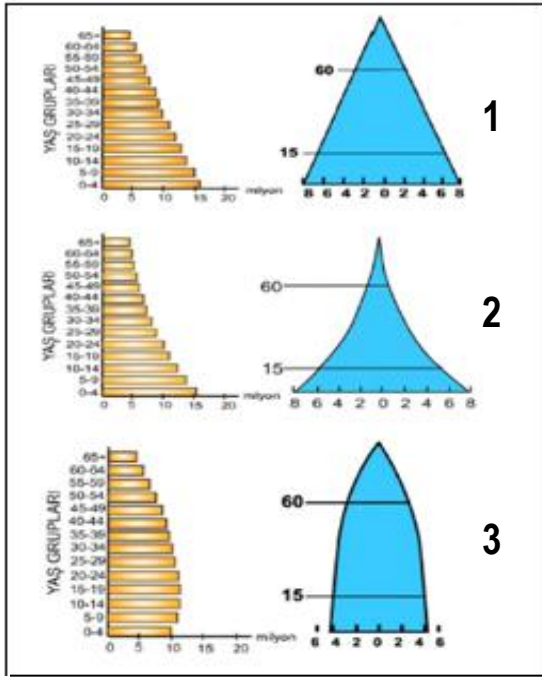
- Nüfus piramitlerinin şekilleri, ülkelere, topluluklara ve zamana göre değişir.
- Çocuk sayısının fazla olduğu ulusal bir nüfus, geniş tabanlı; düşük doğurganlıklı ulusal bir nüfus, dar tabanlı bir piramide sahip olacaktır.

- Belirli bir ülke için bir piramit geçmiş iki, üç nesil boyunca o ülkenin demografik tarihini yansıtır.
- Piramit, ölüm oranları tarafından da etkilenebilir. Savaş zamanı belirli bir yaş grubu için ölüm oranı artabilir ve bu grupları temsil eden piramitteki bantlar kısılar.
- Fransa'nın nüfus piramidinde II.Dünya Savaşı'nın hem doğumlar hem de ölümler üzerindeki etkisi açıkça görülür.

Population de la France - Évaluation provisoire au 1er janvier 2017

- Göçün seçiciliği de piramidin şeklini değiştirebilir.
- Örneğin Körfez Ülkelerinde yurtdışından gelen emek göçmenleri çalışma çağındaki nüfusta şişkinlik yaratmaktadır.
- Dubai'nin nüfus piramidinde çalışma çağındaki özellikle erkek nüfus fazlalığı dikkat çekicidir.

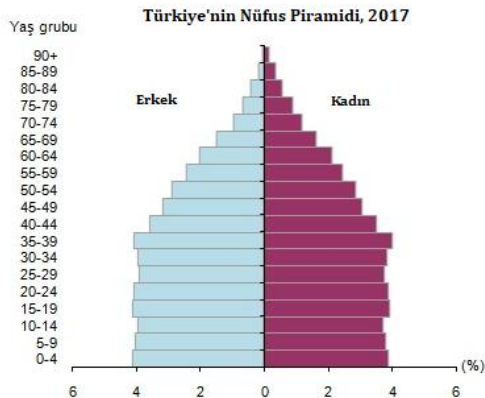

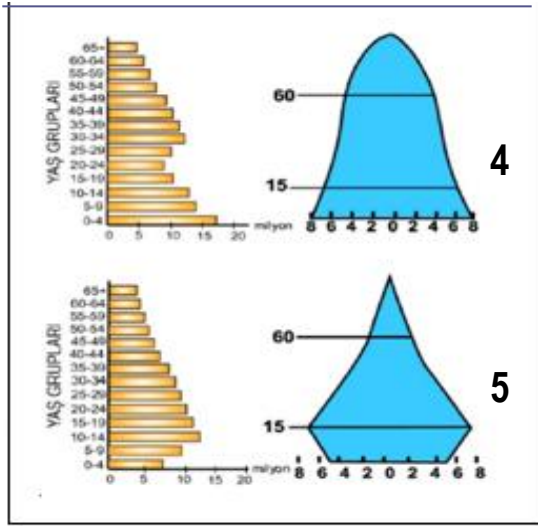
- Farklı ülkelerin nüfus piramitlerini karşılaştırarak nüfusun yaş yapısının belli genel kategorilere ayırabiliriz:

1) Düzgün bir üçgen şekline sahip bir piramittir. Yüksek doğum ve ölüm hızları olan bir ülkeyi temsil eder. Bu gün bu piramidin şeklini gösteren az sayıda ülke vardır. Pek çok ülke için 18 inci ve 19 uncu yüzyıllarda yaygın bir piramit tipidir.

2) İkinci tip nüfus piramidi; tepesi dar, tabanı geniş ve içbükey kenarlarıyla, özellikle en genç yaş grubunda düşük ölüm oranını ve yüksek doğum oranını betimler. Çoğu az gelişmiş ülkenin/bölgenin piramidi bu tipe benzer.

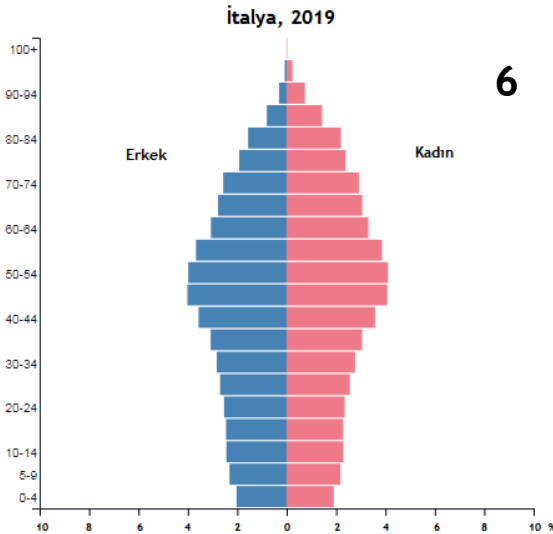
3) Arı kovanı şeklini gösteren nüfus piramidi, nispeten düşük doğum ve ölüm oranlarını, yüksek ortanca yaşı ve durağan bir nüfusu yansıtır. Gelişmiş ülkelerin/bölgelerin piramidi çoğunlukla bu tipe uyar.

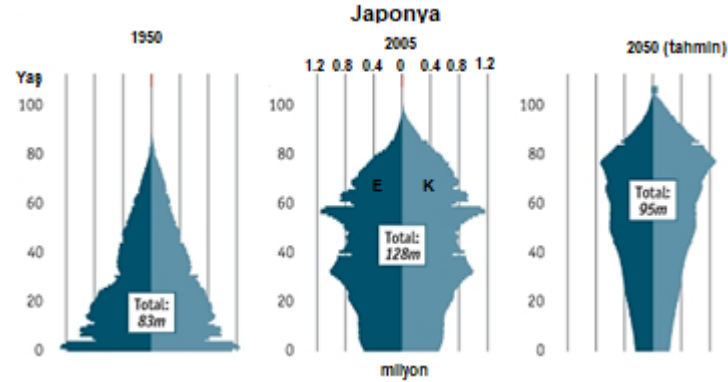
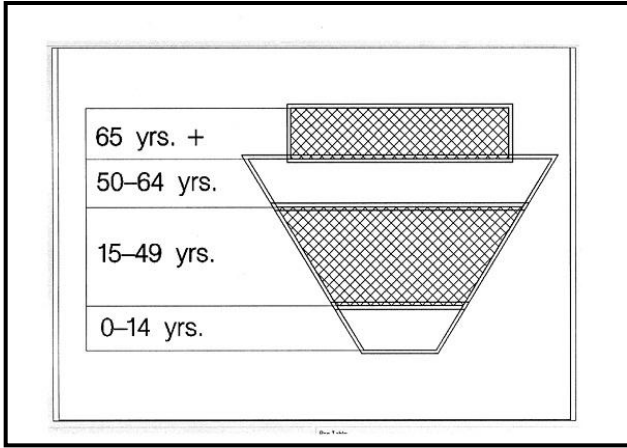

4) Çan şeklindeki piramit, önce doğum ve ölüm oranlarının düştüğü, ancak daha sonra yeniden doğum oranlarının arttığı bir demografik gidişi temsil eder. 1950 ve 1960'larda ABD.

5) Doğum ve ölüm oranlarındaki değişimler, bu nüfus piramidinin şekline yansımıştır. Bu piramit özellikle doğum oranlarındaki ani düşüşün izlerini taşır. 1980'de Çin

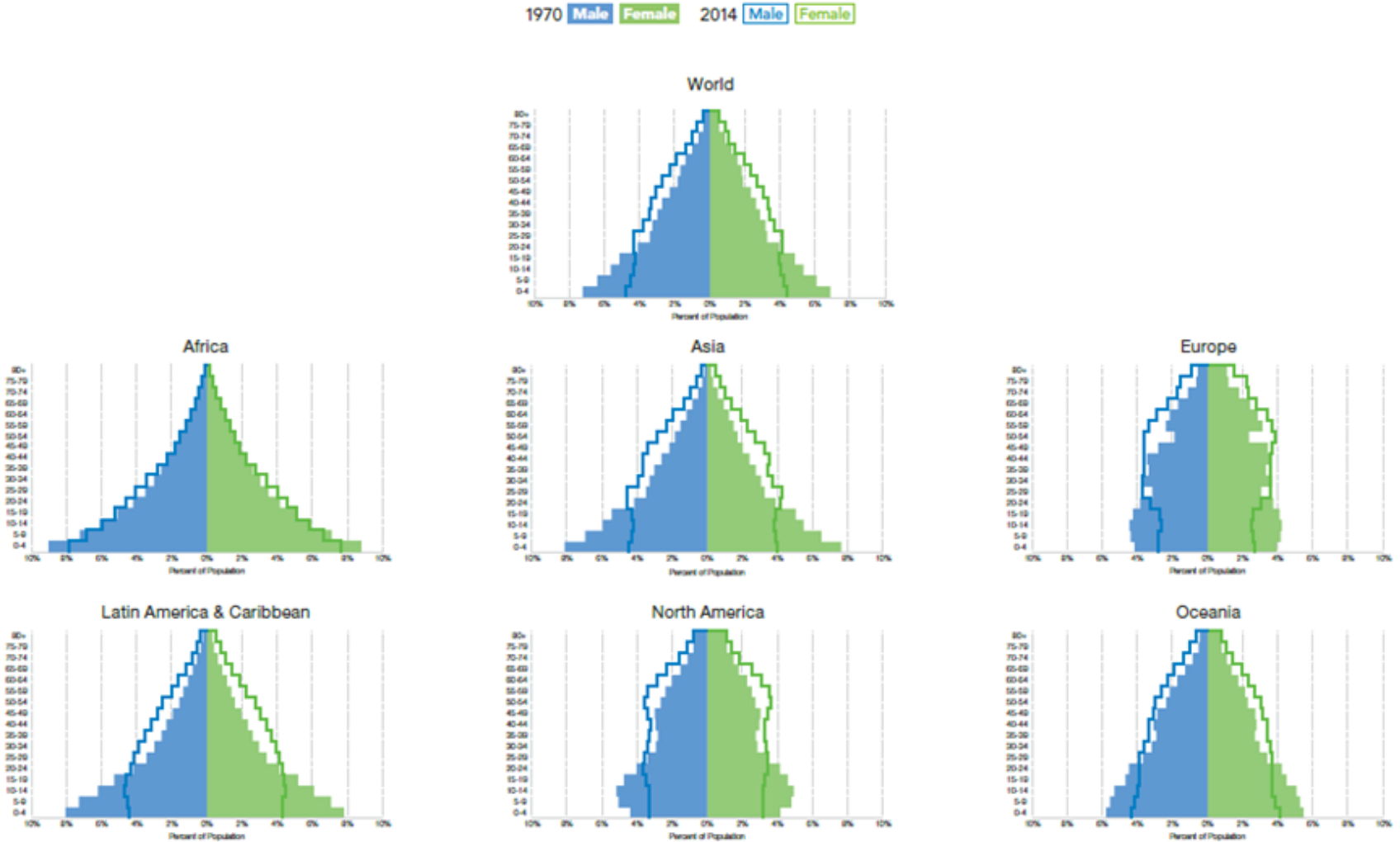

6) Gelişmiş dünyada yaşam beklentisinin artışına ve doğumların düşüşüne bağlı olarak tabanı dar, ileri yaşlara doğru genişleyen sonra tekrar hızla daralan külahta dondurma görünümü ortaya çıkmaya başlamıştır. Örn. İtalya, Japonya.

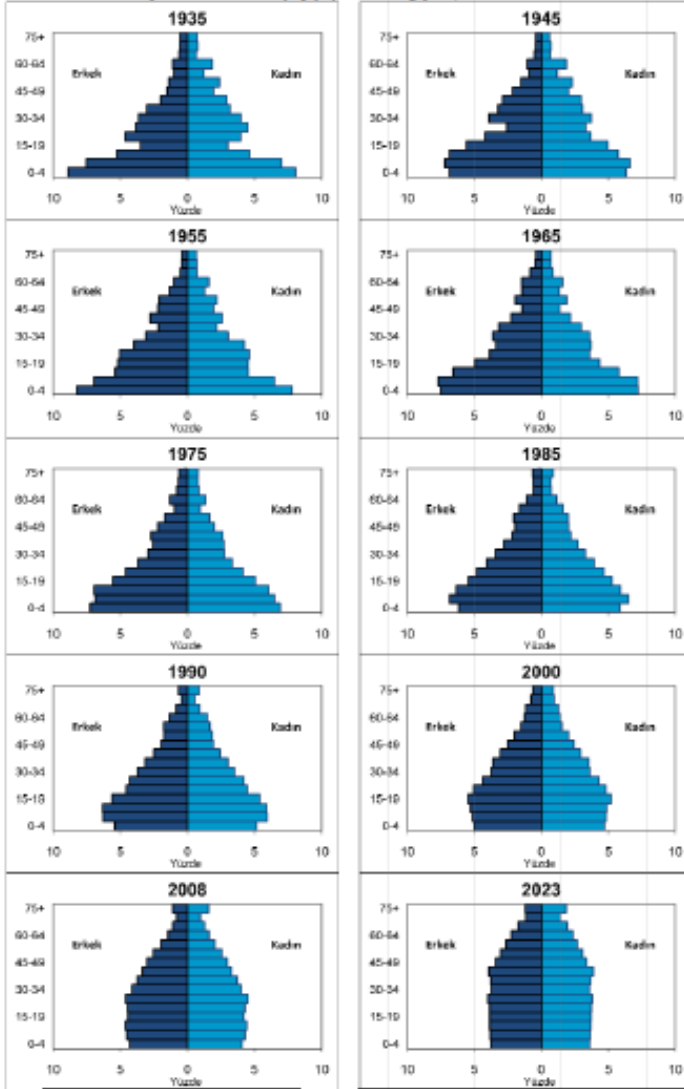
- Japonya'nın 2050 yılındaki nüfus piramidi, düşük doğurganlıklı toplumlardaki yaşlı nüfus grubunun büyümesini ve onlara bakacak genç nüfusun çok küçülmesini yansıtacak bir şekil alacaktır.
- Japonya gibi pek çok Avrupa ülkesi, Rusya, hızla bu hale gelmektedir, Kanada, Avustralya ve Doğu Asya ise gelecekte onlara katılacak gibi görünüyor.

- Yaş yapısı, 1970 ile 2014 arasında kıtalara göre farklı şekilde değişmiştir.

SOURCE: United Nations Population Division, *World Population Prospects: The 2012 Revision* (New York: United Nations, 2013).

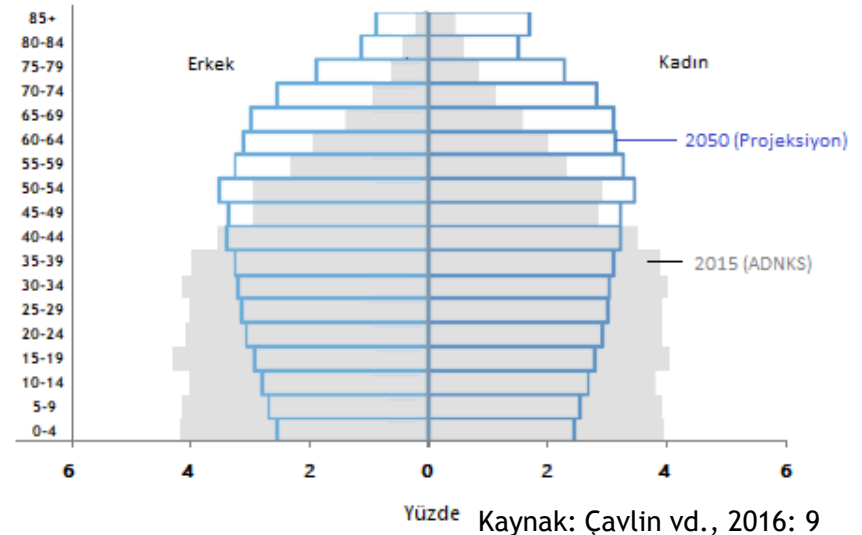
Şekil 2. Nüfusun yaş yapısının değişimi, 1935-2023

Kaynak: TÜİK, 1937, 1949, 1961, 1969, 1982, 1989, 1993, 2003, 2010b, 2010c

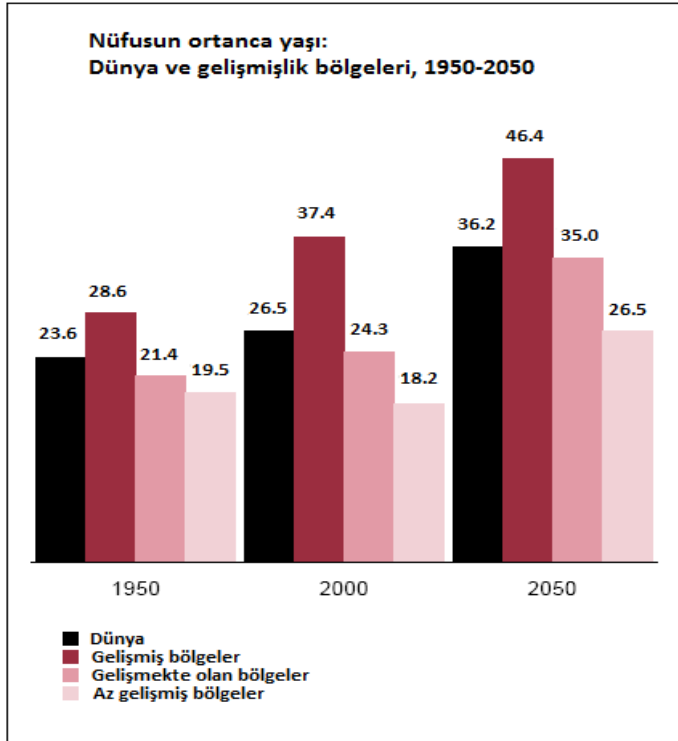
- Geçen zamanla birlikte yaş yapısındaki dönüşümün bir yansıması olarak Türkiye'nin nüfus piramidi de değişmiştir.
- Değişim, yüksek doğurganlıklı ve genç nüfuslu bir toplumdaki düşük doğurganlıklı ve yaşlanan bir topluma geçişi tanımlamaktadır.

Türkiye'nin Nüfus Piramitleri

Yüzde Kaynak: Çavlin vd., 2016: 9

Ortanca yaş (*median age*), her hangi bir nüfusu sayısal olarak iki eşit gruba bölen yaştır.

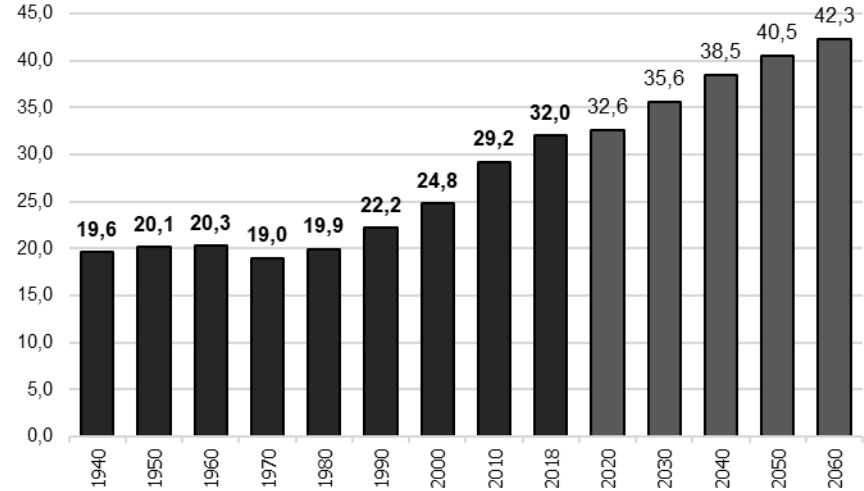

Kaynak: Özgür, 2010a

- Ortanca yaşın artması, bir toplumun yaşlandığına, düşmesi ise gençleştiğine işaret eder.
- Dünya nüfusunun ortanca yaşının yeni yüzyılın ilk yarısında 10 yıl artacağı tahmin ediliyor.
- Artışın tüm gelişmişlik bölgelerinde gerçekleşeceği öngörülüyor.

- Ortanca yaş, 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de de hızla yükseliyor.
- 20.Yüzyılın ortalarında 20 yaş civarında olan ortanca yaşın, 21.Yüzyıl ortasında iki katına, yani 40 yaş civarına yükselmesi beklenmektedir.

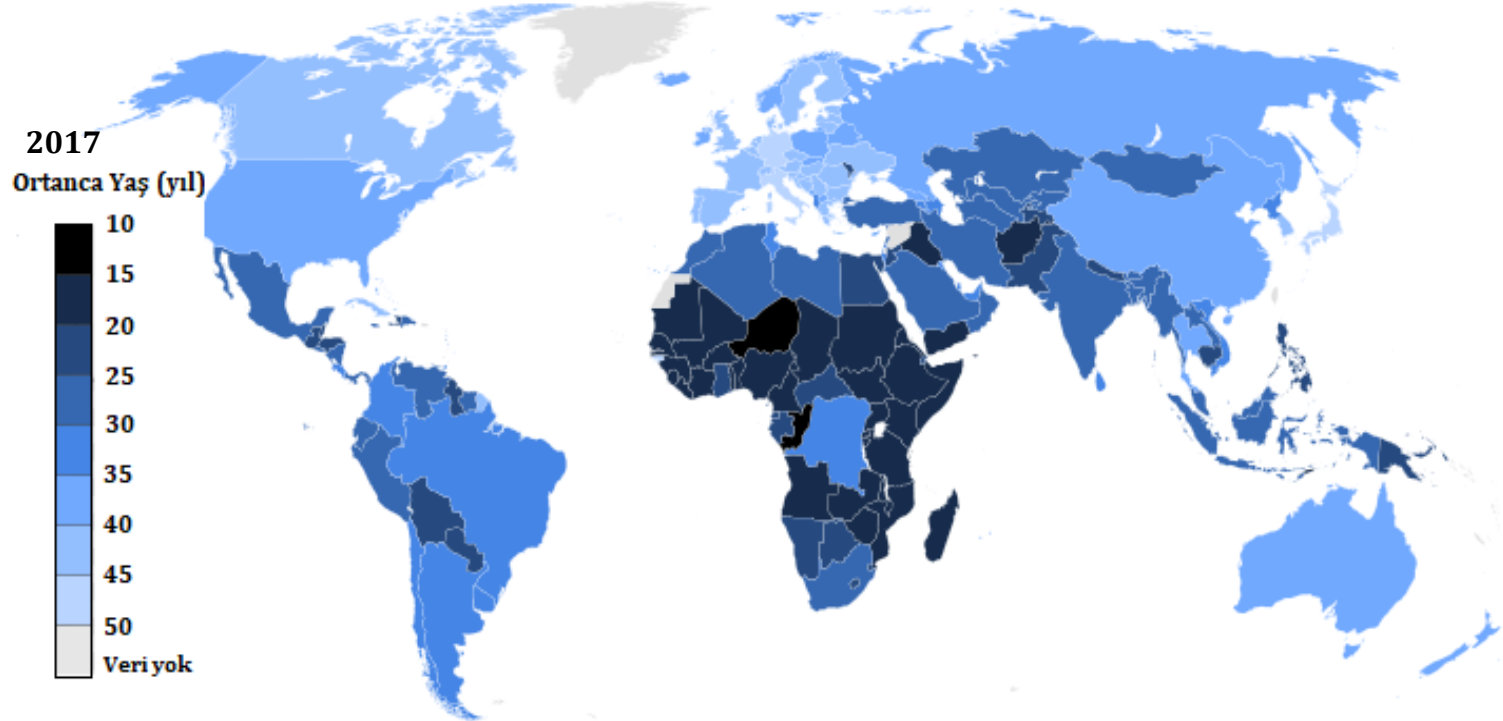
Türkiye'de Ortanca Yaş, 1940-2060

- Türkiye'de 2011 yılında 29,7 olan ortanca yaş, 2017 yılında 31,7 oldu. Erkeklerde 31,1, kadınlarda 32,4'tür. Ortanca yaşın en yüksek olduğu iller sırasıyla; 39,7 ile Sinop, 39,4 ile Balıkesir ve 38,9 ile Kastamonu ve Edirne iken; en düşük olduğu iller ise sırasıyla; 19,6 ile Şanlıurfa, 20,1 ile Şırnak ve 20,9 ile Ağrı'dır. TÜİK, (1 Şubat 2018)

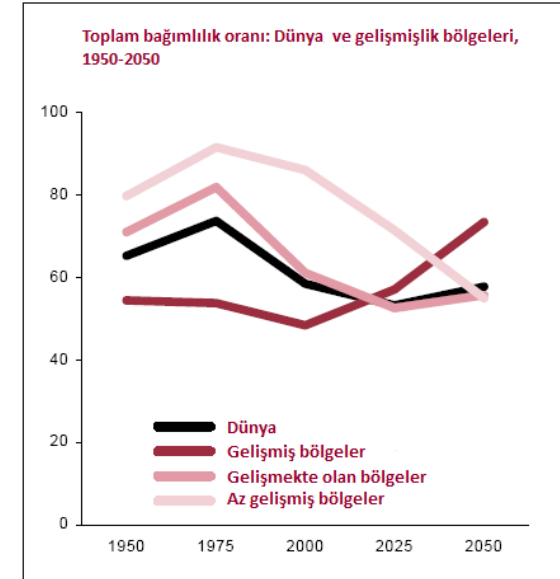
Türkiye	Yaş	1950	1975	2000	2025	2050
Ortanca yaş (yıl)		20.1	19.3	24.9	33.2	38.7

- Gelişmiş ülkelerdeki ortalama yaş gelişmekte olan ülkelere göre 13, az gelişmiş olanlardan 20 yıl daha fazladır.
- Ortalama yaş, Afrika gibi ekonomik açıdan az gelişmiş bölgelerde düşük, Avrupa gibi gelişmiş bölgelerde yüksektir.
- Avrupa'nın ortalama yaşı, Afrika'nın iki katıdır.

Toplam bağımlılık oranı (*total dependency ratio*), 15-64 yaş grubundaki her 100 kişiye düşen 15 yaş altındaki ve 65 yaş üzerindeki kişi sayısıdır.

- Toplam bağımlılık oranı, genç ve yaşlı nüfus toplamı ile çalışma çağındaki nüfus arasındaki ilişkiyi gösterir.
- Bu, çalışma çağındaki nüfusa bağımlı olan çocuk ve yaşlıların, çalışan veya çalışma olasılığı olan 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranıdır.
- Dünyada toplam bağımlılık oranı zamanla azalmış olsa da yeniden artması ve bağımlılık oranı bileşiminin yaşlılar lehine değişmesi bekleniyor.

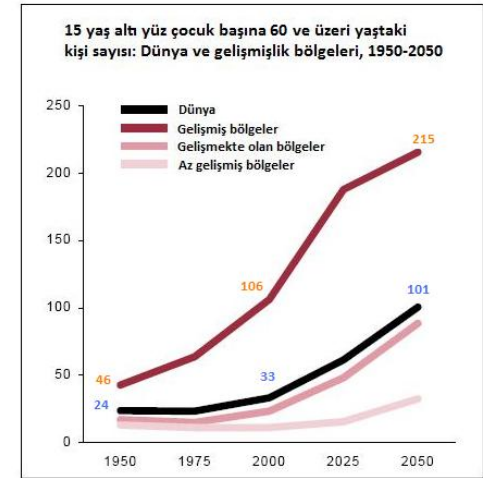
Kaynak: Özgür, 2010a

Türkiye	Yaş	1950	1975	2000	2025	2050
Bağımlılık oranı	Toplam	71.3	80.6	55.8	47.2	59.9
	Genç	65.7	72.4	46.8	33.2	31.2
	Yaşlı	5.6	8.2	9.0	14.0	28.7

Yaşlanma endeksi (*ageing index*), 15 yaşın altındaki her 100 kişiye düşen 60 ve üzeri yaştaki kişi sayısıdır.

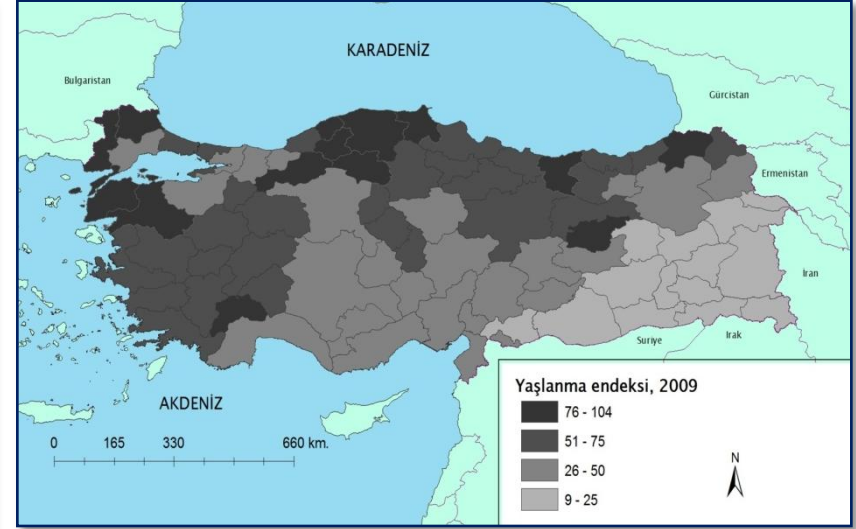
- Yaşlanma endeksi, genç nüfus ile yaşlı nüfus arasındaki ilişkiyi gösterir.
- Bir toplumda gençlerin sayısı artmaz ya da azalır; buna karşılık yaşlıların sayısı artarsa endeks değeri büyür ve o toplumun yaşlandığına işaret eder.
- Dünyada yaşlanma endeksi, 21.yüzyıl ortasında yüzyıl başına göre, 3'e katlanacağı tahmin ediliyor.
- Endeks, gelişmiş bölgelerde halen oldukça yüksek, gelişmekte olan ülkelerdeyse hızla artma eğilimindedir.

Kaynak: Özgür, 2010a

Türkiye	Yaş	1950	1975	2000	2025	2050
Yaşlanma endeksi		15.5	17.1	28.1	63.0	117.9

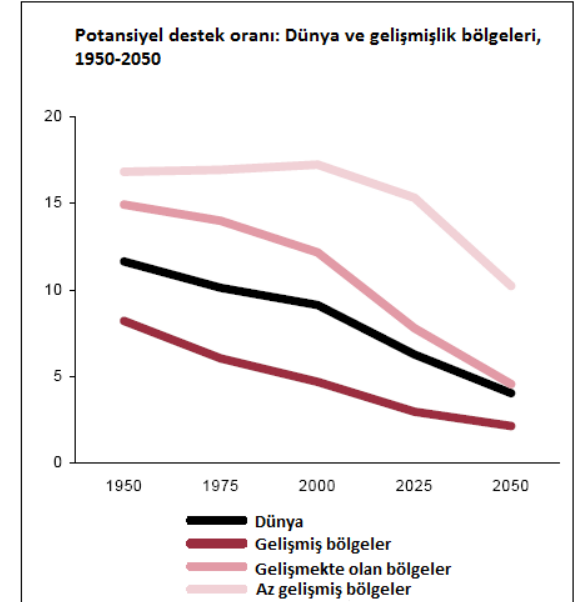

Kaynak: Özgür, 2010b

- Yaşlanma, ülkenin kuzey ve batı bölgelerinde daha dikkat çekicidir.
- Yaşlanma ülke geneline yayılıyor.
- Güneydoğu Türkiye’de yaşlanma belirtileri daha zayıftır.

Potansiyel destek oranı (*potential support ratio*), 65 ve üzeri yaşta kişi başına düşen 15-64 yaş grubundaki kişi sayısı

- Potansiyel destek oranı (PDO), çalışma çağındaki 15-64 yaş grubundakiler (ergin nüfus), 65 üzeri yaşta nüfusa (yaşlı) bölünerek elde edilir.
- Çalışan ve üretenlerin yaşlı nüfusa destek verme düzeyini ifade eder.
- Yaşlı nüfusun artması, buna karşılık olgun nüfusun artmaması/azalması durumunda, PDO düşer, ekonomik ve sosyal sıkıntılar belirir.
- Bu, yaşlıların sağlık ve bakım masraflarının karşılanamaması, emeklilik fonlarının sıkıntıya girmesi gibi anlamlar ifade eder.
- Dünyada ve Türkiye’de PDO hızla düşüyor.

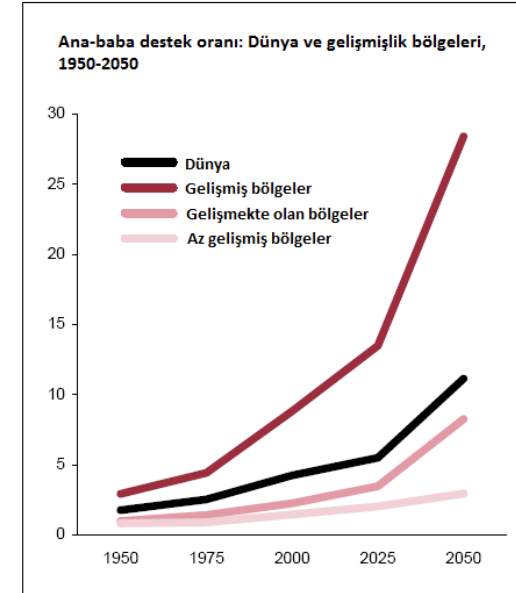

Kaynak: Özgür, 2010a

Türkiye	Yaş	1950	1975	2000	2025	2050
Potansiyel destek oranı		17.7	12.3	11.1	7.1	3.5

Ana-baba destek oranı (*parent support ratio*), 50-64 yaş grubundaki 100 kişiye düşen 85 ve daha yaşlı kişi sayısıdır.

- Yaşlanmaya başlamış ve çalışma çağının dışına çıkmaya hazırlanan nüfus grubu (50-64 yaşlar) ile ileri derecede yaşlanmış nüfusun (85 yaş üzeri) ilişkisini gösterir.
- Dünyada ve Türkiye’de potansiyel destek oranı düşerken; ana-baba destek oranı artıyor.
- Bu göstergedeki artış, yaşlanmanın ileri boyutlara ulaştığına da işaret eder.

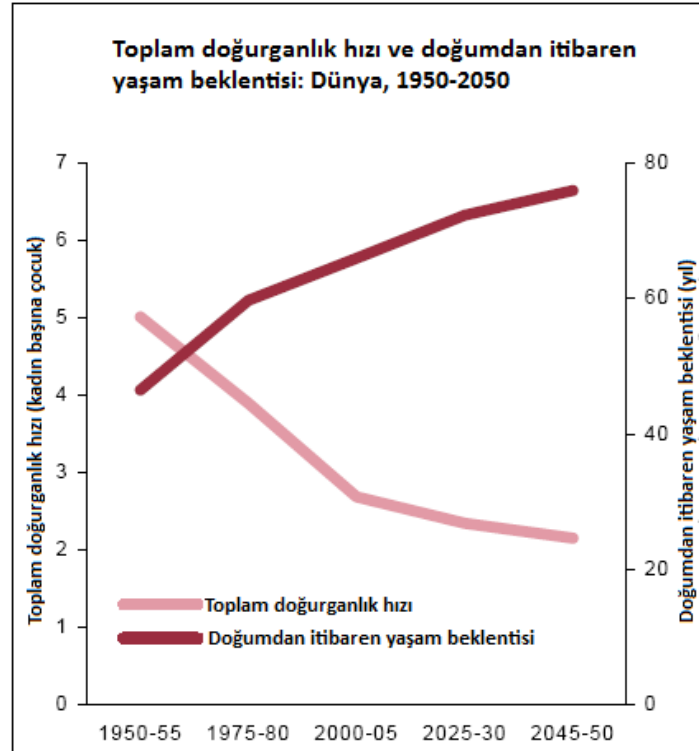

Kaynak: Özgür, 2010a

Türkiye	Yaş	1950	1975	2000	2025	2050
Ana-baba destek oranı		0.9	1.3	2.9	3.6	9.2

- Yaşlılık, kişilerin fiziksel ve ruhsal güçlerini bir daha yerine gelmeyecek şekilde yavaş yavaş kaybetme halidir.
- Nüfus yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişerek, o nüfustaki çocukların ve genç yetişkinlerin payının azalması ve yaşlı insanların payının göreceli olarak artması olgusudur.
- Nüfus yaşlanması, doğurganlığın düşüşü ve yaşam beklentisinin yükselişi ile yakından ilişkili olarak dünya çapında demografik yapıyı değiştirmektedir (Özgür, 2020).
- Başka bir deyişle küresel nüfus yaşlanması, doğurganlık ve ölümlülüğün yüksek düzeylerden düşük düzeylere gerilediği demografik geçiş süreciyle bağlantılıdır ve bu bağlamda dünya nüfusunun yaş yapısı, yaşlı nüfus lehine yeniden şekillenmektedir.

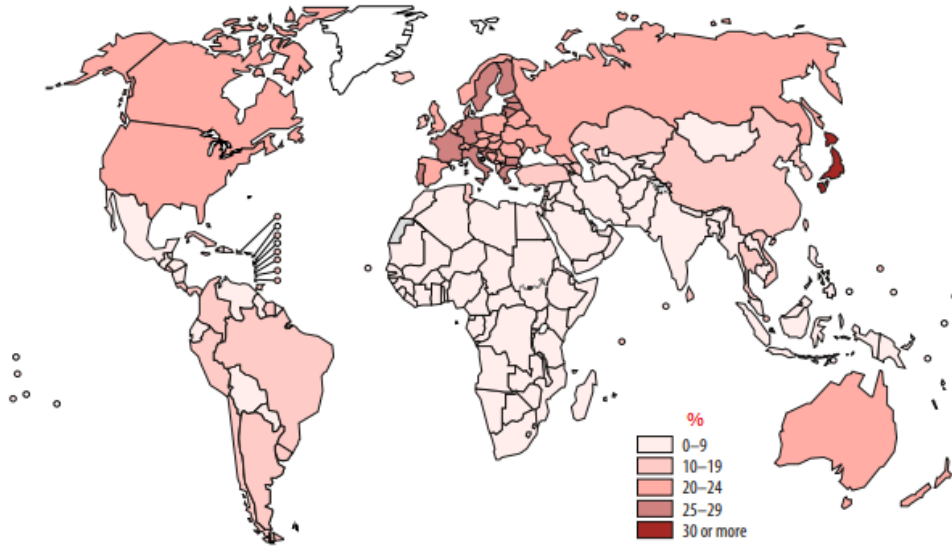
- Bir toplumda nüfusun yaşlanması, oradaki doğurganlık düşüşü ve doğuşta yaşam beklentisindeki artışla yakından ilişkilidir.

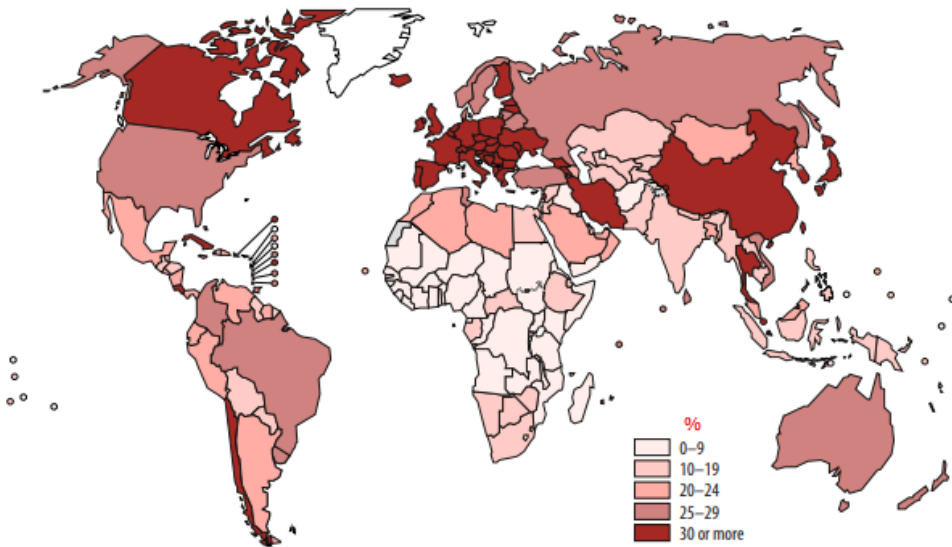
Kaynak: United Nations, 2002. World Population Ageing 1950-2050.

- Nüfusun yaşlanması için iki temel nedeni vardır.
- Birincisi, **yaşam beklentisindeki artış**tır: Ortalama olarak, dünya genelinde insanlar daha uzun yaşıyor.
- Dünyada görülen yaşam beklentisindeki artışların büyük bir kısmı, daha uzun yaşayan yaşlı insanlara göre daha genç yaşta kişilerin düşük ölümlülüğünü yansıtıyor. Bu durum, son 50 yılda küresel olarak gerçekleşen tarihsel olarak eş benzeri görülmemiş sosyo-ekonomik gelişmeye koşut bir ilerlemedir. Küresel olarak 2015 yılında doğuştan yaşam beklentisi her iki cins için 71 yıldır ve bu süre 1955 yılından bu yana yaklaşık 24 yıl artmıştır. Gelişmiş ülkelerde (78.4 yıl) artış 13.6 yıl, az gelişmiş ülkelerde (70.5 yıl) 28 yıl, geri kalmış ülkelerde (62.7 yıl) 26.5 yıl olmuştur (UN, 2017).
- Nüfusların yaşlanması için ikinci nedeni, **doğurganlık hızlarının düşmesi**dir.
- Bu muhtemelen, ebeveynlerin çocuklarının artık geçmiştekinden daha fazla hayatta kalma ihtimalinin olduğunu anlamalarından, doğum kontrol yöntemlerine erişimin artmasından ve toplumsal cinsiyet normlarının değişmesinden kaynaklanıyor olabilir.
- Sosyo-ekonomik gelişmedeki son gelişmeler öncesinde, dünyanın birçok yerinde doğurganlık hızları kadın başına 5-7 çocuk arasında değişiyordu (bu çocukların çoğu yetişkinliğe kadar hayatta kalamamıştır). 2019 yılında bu hızlar, nüfusların mevcut büyüklüğünü korumak için gereken düzeye (kadın başına 2.1 çocuk) kadar veya bu düzeyin altına düştü.
- Dünya nüfusundaki yaşlanma eğilimi, gelecek yıllarda da süreceğe benzemektedir.
- Yerel düzeyde göçler de nüfusun yaşlanmasıyla ilişkilidir.

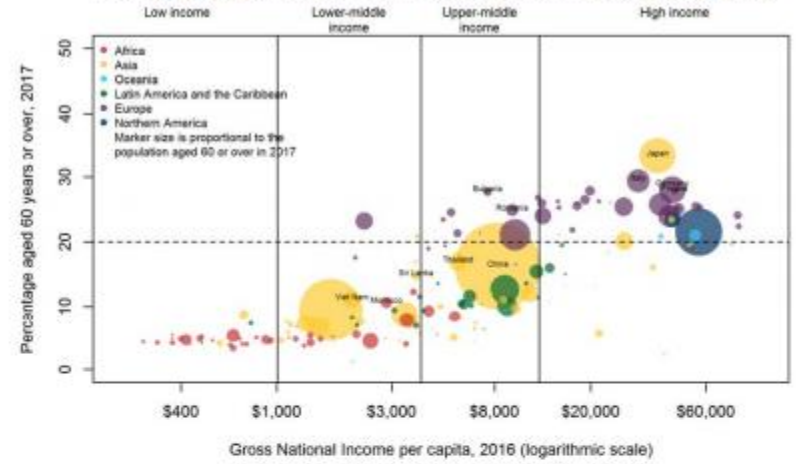
Ülkelere göre 60 yaş üzeri nüfusun oranı, 2015

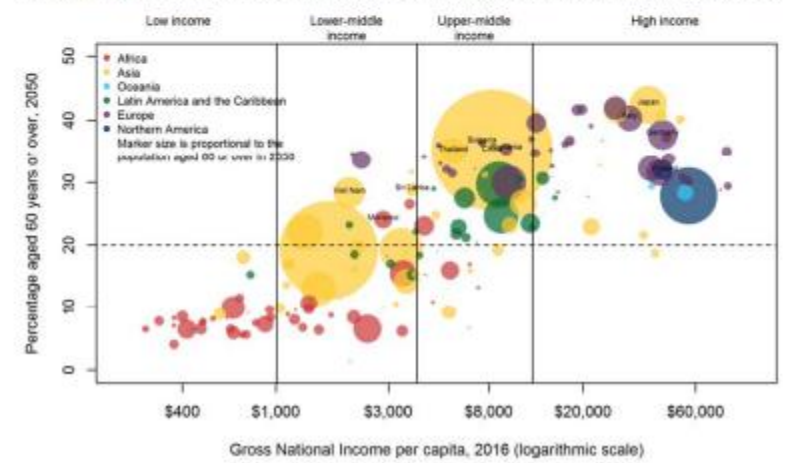
Ülkelere göre 60 yaş üzeri nüfusun oranı, 2050

Percentage aged 60 years or over in 2017 versus gross national income per capita in 2016

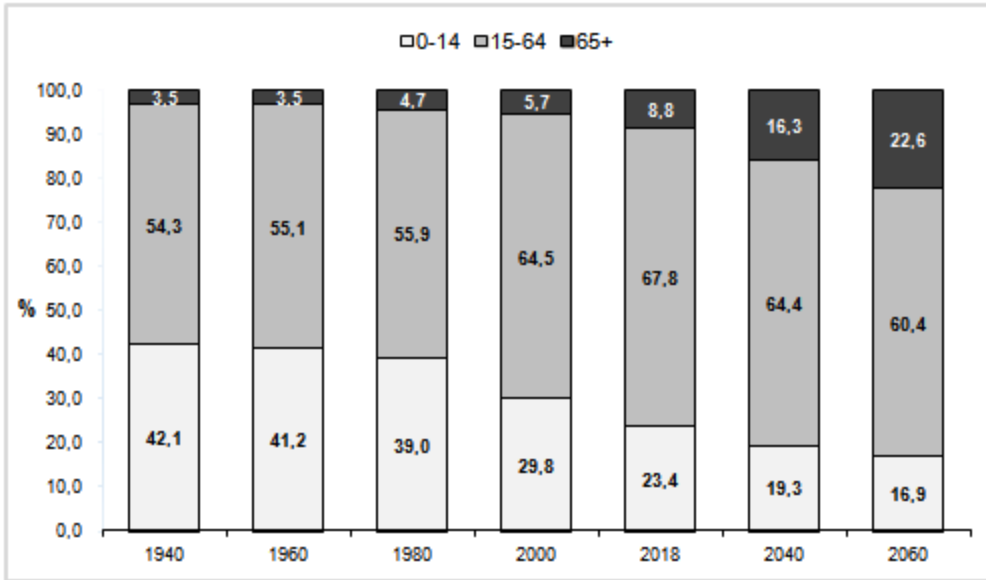

Percentage aged 60 years or over projected in 2050 versus gross national income per capita in 2016

United Nations, 2017a

Türkiye Nüfusunun Ana Yaş Gruplarına Dağılımı, 1940-2060

65 ve üzeri yaştakiler

2040: % 16,3

1940: % 3,5

15 yaşın altındakiler

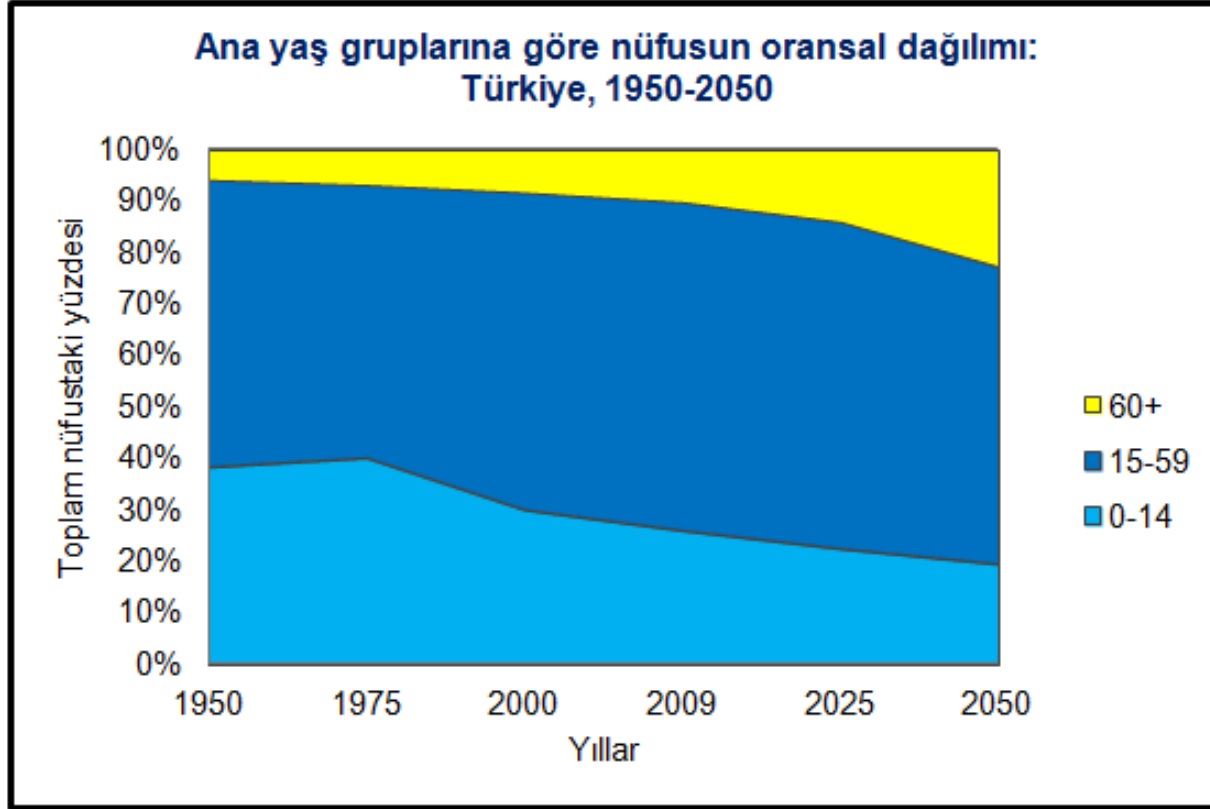
2040: % 19,3

1940: % 42,1

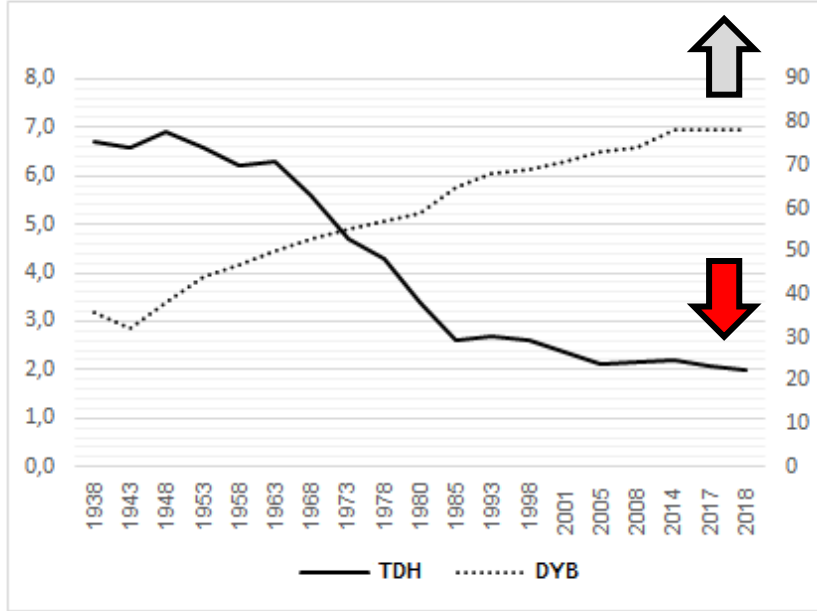
- Türkiye demografik bir dönüşüm süreci yaşamaktadır ve ülke, 2000'li yıllardan itibaren yeni bir demografik rejime girmektedir(Koç et al. 2010).
- Türkiye'de yaşanan demografik dönüşümün önemli olgularından biri, nüfus yaşlanmasıdır ve bu olgu, nüfusun yaş kompozisyonunu değiştirmektedir (Eryurt, 2014).
- Son yıllarda Türkiye'de de ulusal yaş yapısında ciddi değişimler yaşanmakta ve ülke nüfusunda yaşlanma eğilimi gözlenmektedir.
- Türkiye genç nüfus yapısından çıkarak yaşlı nüfus yapısına geçiş yapmak suretiyle yapısal bir değişiklik yaşamaktadır (Koç vd., 2010).

- Böylece Türkiye genelinde genç-yaşlı dengesi değişmektedir.

	ÇOCUK	YAŞLI
1950	65	10
2000	36	10
2009	25	10
2050	10	12

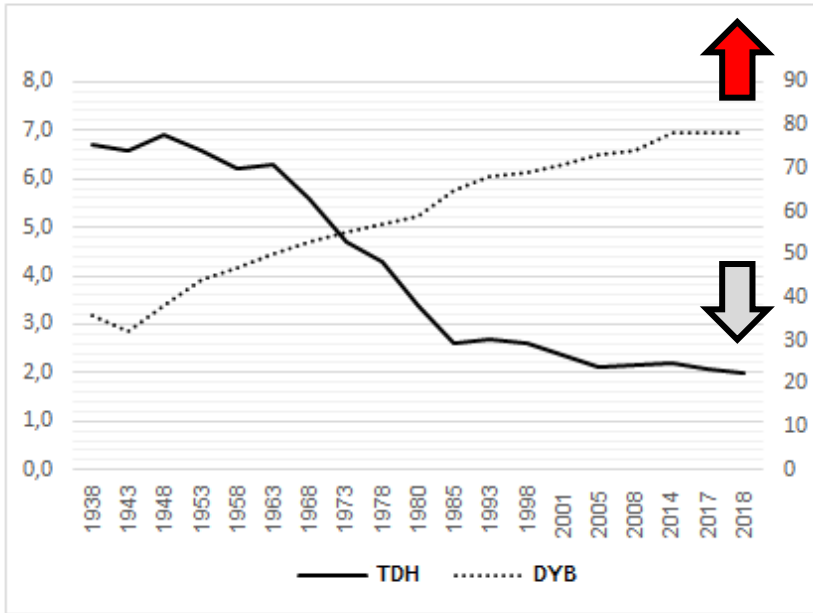
Türkiye'de Toplam Doğurganlık Hızı ve Doğuşta Yaşam Beklentisi, 1938-2018

- Doğurganlık düşüşü, Türkiye'de nüfus yaşlanmasının birincil belirleyicisi olmuştur.
- Türkiye'de son yarım yüzyıl boyunca **toplam doğurganlık hızı (TDH)** ulusal olarak kendini yenileme düzeyinin (kadın başına 2,1 çocuk) altına gerilemiştir.

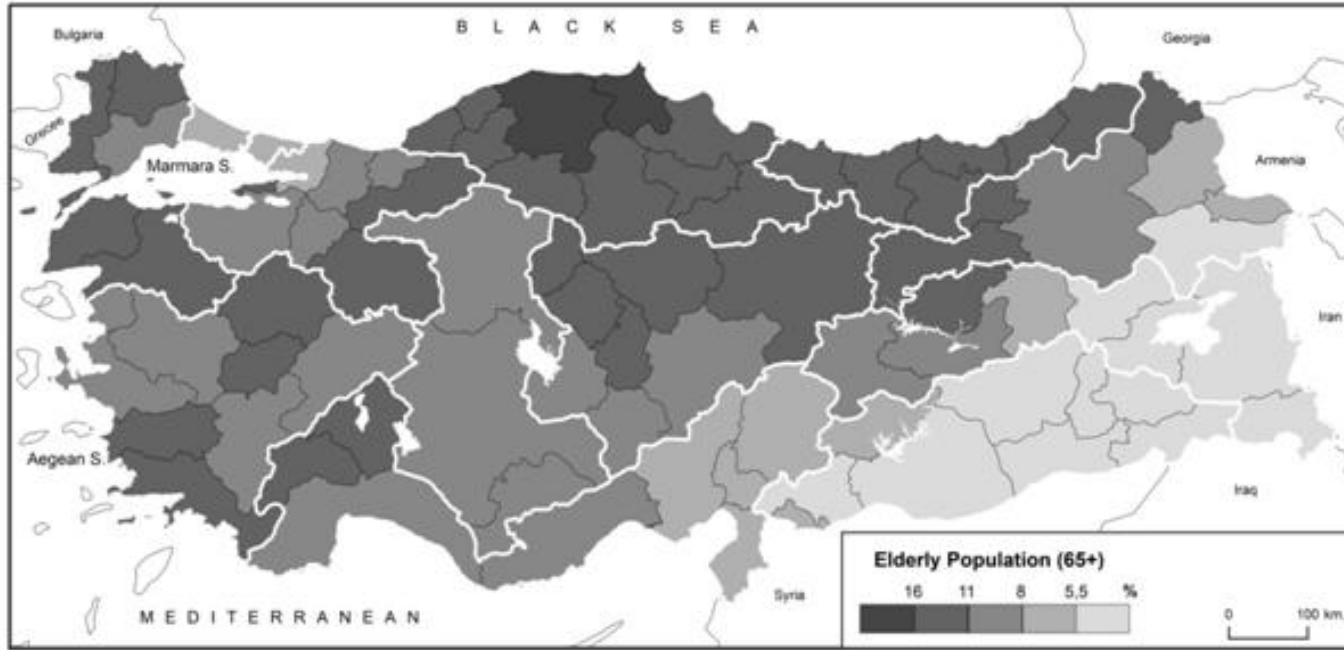
- Türkiye'de uygulanan pronatalist nüfus politikalarının bir sonucu olarak 1960'ların ortalarına kadar TDH 6-7 civarındaydı. Fakat kentleşmenin hız kazandığı ve antinatalist nüfus politikalarının uygulanmaya başladığı 1960'lı yılların ortalarından itibaren doğurganlık düşmeye başlamıştır.
- 1980'li yılların sonunda 3 çocuğa ve 2000'li yıllarda da yenileme düzeyine gerileyen TDH, 2018 yılında kadın başına 1,99 çocuk ile bu düzeyin bile altına inmiştir(TurkStat, 17 May 2019).

Türkiye'de Toplam Doğurganlık Hızı ve Doğuşta Yaşam Beklentisi, 1938-2018

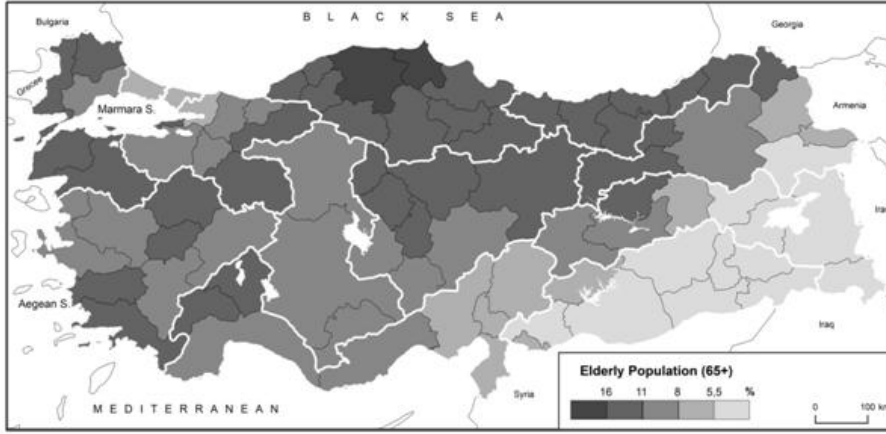
- Türkiye'de doğuşta yaşam beklentisi neredeyse 25 yıl; 1967'deki 51-55 yıldan (Koç vd., 2010), 2014-2016 yıllarında 75-81 yıla yükselmiştir (TurkStat, 2017).
- Tahminlere göre, bu artışın gelecekte de devam etmesi, 2025 yılında her iki cinsiyet için 80 yıla (erkekler 77 yıl ve kadınlar 82 yıl) çıkması tahmin edilmektedir (TurkStat 2018b).

- Türkiye'de doğuşta yaşam beklentisi, İkinci Dünya Savaşı yılları hariç; sürekli yükselme eğilimindedir (Koç vd., 2010).
- Bu yükselmeyi, yetişkin ölümlülüğündeki iyileşmeden ziyade; bebek ölüm hızındaki ve beş yaş altı ölüm hızındaki iyileşme daha fazla etkilemiştir (Koç vd., 2010).
- Ayrıca yaşam beklentisinin yükselmesinde, genel sağlık ve hijyen koşullarının iyileşmesinin ve sağlık sigortası kapsamının genişlemesinin de etkili olduğu düşünülmektedir (Koç, 2014a).

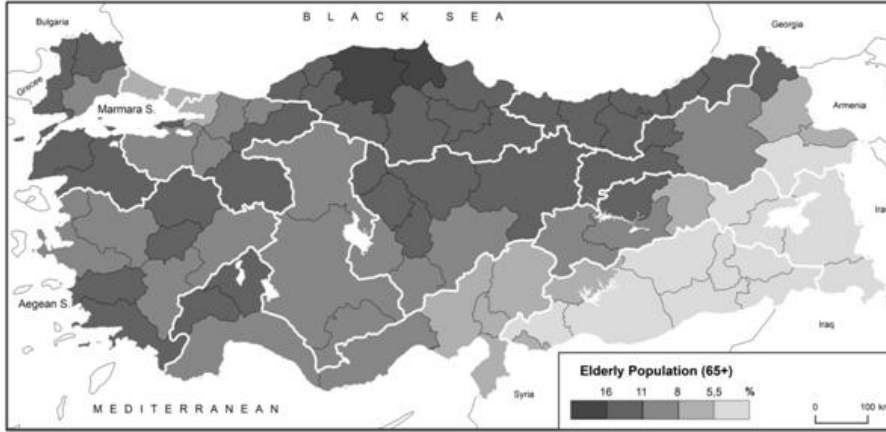

Bir yerdeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının % 8-10 arasında olması, o yerin nüfusunun yaşlı, %10'un üzerinde olması ise çok yaşlı olduğu anlamına gelmektedir(TÜİK, 2015:1).

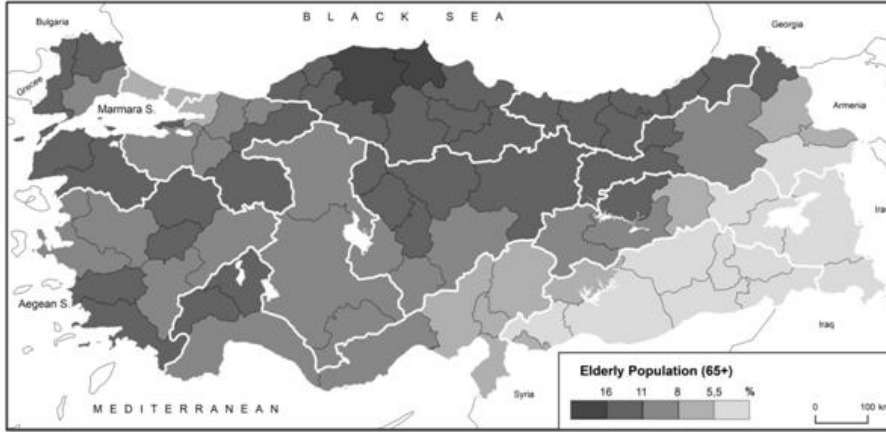
- Türkiye’de nüfusun yaş yapısının mekânsal örüntüsünde önemli farklılıklar dikkati çekmektedir ve ülkenin her yerinde aynı düzeyde yaşlı nüfus dağılımından söz edilememektedir (Özgür, 2013).
- Türkiye’de ana hatlarıyla üç farklı yaşlanma bölgesi belirlenmektedir: (1)Çok yaşlı nüfuslu alanlar, (2)Yaşlı nüfuslu alanlar ve (3)Henüz genç nüfuslu veya yaşlanan alanlar.

- Türkiye'nin kuzeyindeki ve batısındaki alanlarda genel olarak çok yaşlı toplum yapısı egemendir ve Kastamonu, Sinop gibi bazı illerde bu yapı, çok daha belirgindir.
- Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Batı Marmara, Ege bölgeleri, ülkenin en yüksek yaşlı nüfus oranına (%11 ile %13 arasında) sahip coğrafi ünitelerdir ve bunlara 2018 yılında Orta Anadolu Bölgesi de katılmıştır.
- Çok yaşlı nüfuslu bölgelerdeki yüksek yaşlanma düzeyinin belirleyicileri, düşük doğurganlık hızları ve özellikle Batı ve Doğu Karadeniz bölgeleri için literatürde sıklıkla uzun süredir devam eden dışarıya göçtür.
- 2009-2017 dönemindeki düşük doğurganlık hızları ve bebek ölümlülük hızlarındaki düşüş eğilimi; bu *çok yaşlı nüfuslu alanlarda* gelecekte yaşlanma meselesinin daha da ağırlaşacağını haber vermektedir.

- İkinci grup, aşağı yukarı Türkiye ortalaması düzeyinde yaşlı nüfus oranlarının (%8-9 kadar) belirlendiği *yaşlı nüfuslu alanlar*dır.
- Bu alanlar, yaşlanmanın henüz başlangıç evresindekiler ile çok yaşlı gruba yakın görünümde olan bölgeleri (*Doğu Marmara*) içermektedir.
- Bu gruptaki bölgelerde de yaşlanmanın devam edeceğinin demografik işaretleri vardır.
- İlk olarak doğurganlık hızları, yenileme düzeyine gerilemiştir, hatta bu düzeyin altına düşme eğilimi göstermektedir.
- Bunun yanında bebek ölüm hızları düşmeye, dolayısıyla yaşam beklentisi artmaya devam etmektedir.

- Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgeleri ile İstanbul'u içeren üçüncü grup alanlar, genel olarak Türkiye'nin diğer bölgelerine göre düşük yaşlı nüfus oranları ile (%4,9 ile %7,9 arasında) ya henüz genç/yetişkin nüfusa (*Güneydoğu Anadolu ya da İstanbul gibi*) ya da yaşlanan nüfusa (*Kuzeydoğu Anadolu*) sahiptir.
- Bu paternde, Türkiye'nin doğu bölgelerinde kadın başına 2,5; hatta 3,0 çocuğun üzerine çıkan TDH; İstanbul'da ise, bu bölge uzun yıllar boyunca ulusal göç hedefi olduğu için içeriye göç etkili olmuştur.
- Doğu bölgelerde doğurganlığın ve bebek ölüm hızlarınının düşme, yaşam beklentisinin yükselme trendleri, yanı sıra negatif net göç hızları, yaşlanmanın gelecekte bu bölgelere yayılacağıının işaretlerini vermektedir.

Population aged 65 years and over, TFR and InMR(‰) by statistical regions of Turkey

Code	Statistical Regions (SR)	Population aged 65 years and over, 2018							TFR		InMR	
		% SR	Total (T)	Male (M)	Female (F)	(T) %	(M) %	(F) %	2009	2017	2009	2017
TR8	West Black Sea	8,7	622509	278412	344097	13,3	11,9	14,6	1,84	1,66	13	7,3
TR9	East Black Sea	5,0	359853	155970	203883	13,2	11,5	15,0	1,86	1,71	11,4	9,1
TR2	West Marmara	6,3	451474	204048	247426	12,6	11,3	14,0	1,54	1,69	13,3	7,5
TR3	Aegean	16,5	1189009	527992	661017	11,3	10,1	12,6	1,69	1,74	14,3	7,8
TR7	Central Anatolia	5,8	419156	185327	233829	10,3	9,1	11,5	2,16	1,96	11,9	8,7
TR4	East Marmara	10,1	724105	322621	401484	9,1	8,1	10,1	1,77	1,86	12,8	7,2
TR5	West Anatolia	9,5	681831	297310	384521	8,6	7,5	9,6	1,83	1,83	13,4	7,9
TR6	Mediterranean	12,1	872295	396572	475723	8,3	7,6	9,1	2,20	2,16	13,7	9,2
TRA	North East Anatolia	2,4	174554	78030	96524	7,9	6,9	8,9	2,91	2,62	12,6	11,3
TR1	Istanbul	14,0	1006545	428520	578025	6,7	5,7	7,7	1,77	1,79	11,4	7,4
TRB	Central East Anatolia	3,5	254662	111714	142948	6,5	5,6	7,4	3,00	2,63	17,3	12,4
TRC	South East Anatolia	6,0	430211	183616	246595	4,9	4,1	5,6	3,59	3,34	17,5	12,6
TR	Turkey	100,0	7186204	3170132	4016072	8,8	7,7	9,8	2,10	2,07	13,9	9,2

- Nüfus dağılışı ve yoğunluğu, yani insanların nerede ve hangi yoğunlukta yaşadığı; yanı sıra bir yaş ve cinsiyet yapısı (genel olarak bileşimi) toplumlar açısından önemlidir.
- Bütün bunların sosyal, ekonomik, politik-idari, çevresel ve hatta halk sağlığı ile ilgili sonuçları vardır. Gittikçe kentleşen bir dünyada bu mesele daha da önem kazanmaktadır. Zira nüfusun yoğunluk derecesi, sunulacak hizmetlerin maliyetini, etkinliği ve kalitesini etkileyecektir.
- Nüfusun yaş yapısı, toplumları ekonomik (istihdam, tüketici piyasası vb.), sosyal (aile, nesiller arası ilişkiler, sosyal güvenlik, emeklilik, bakım vb.), demografik (doğurganlık, ölümlülük, hastalıklılık, vb.) açılardan ve daha pek çok alanda etkilemektedir.
- Örneğin son küresel **korona virüs** salgınında olduğu gibi kalabalık ve yoğun nüfuslu ortamlar, kişiler arası fiziksel teması artırdığı için salgın hastalıkların yayılmasında çok önemli bir etmen olarak tanımlanmıştır.
- Nüfusun yaşlanması ile sağlık arasında da yakın ilişki söz konusudur. Yine son küresel pandemide yaşlı nüfusun daha fazla risk altında olduğu görülmüştür.

- 1) Nüfus dağılışı ve bileşiminin toplumların yaşamında neleri etkileyebileceği hakkında bir metin hazırlayınız.
- 2) Ödevi, A4 formatında hazırlamak suretiyle verilişinden üç hafta sonra dersin öğretim üyesinin ertugrulumuratozgur@gmail.com e-posta adresine, isim belirterek gönderiniz.
- 3) Ertuğrul Murat Özgür'ün yazdığı ve bu platforma paylaşılan “TÜRKİYE’NİN YENİ SOSYO-DEMOGRAFİK BİR GERÇEKLIĞİ OLARAK YAŞLANMA: SÜREÇLER, PATERNLER ve SONUÇLAR” başlıklı makaleyi okuyunuz.

- Çavlin, A., Adalı, T., Kumaş, A. (2016). *Türkiye Nüfusuna Güncel Bir Bakış*. Ankara: Nüfusbilim Derneği ve UNFPA.
- Eryurt, M.A. (2014). Türkiye’de Yaşlı Nüfus ve Yaşlılık Dönemiyle İlgili Yaşam Tercihleri. In *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*, 88-109. İstanbul: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Hennig, B.D. (2011). Planet of People: From 2.5 to 10 billion in 150 years. Views of the World. <http://www.viewsoftheworld.net/?p=1889>
- Koç, İ. (2014a). Türkiye’de Doğurganlık Seviyesi ve Örüntüsünün Değişimi: 1968-2011. In *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*, 170-195. İstanbul: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Koç, İ. (2014b). Türkiye’de Aile Yapısının Değişimi: 1968-2011 . In *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*, 22-53. İstanbul: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Koç, İ.; Eryurt, M.A.; Adalı, T.; Seçkiner, P. (2010). *Türkiye’nin Demografik Dönüşümü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Newbold, K.B. (2014). *Population Geography: Tools and Issues*. (2nd edition). Lanham, Maryland- USA : Rowman and Littlefield Publishers.
- Özgür, E.M. (2013). Türkiye nüfusundaki doğurganlık düşüşü ve yaşlanma eğilimi. *Dernekler Dergisi* 23 (2013/2), 30-35.
- Özgür, E.M. (2010a). Yaşlanan Bir Dünya Nüfusu. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi-Bölgesel Coğrafya Anabilim Dalı Konferansları*, 16 Mart 2010, Ankara.
- Özgür, E.M. (2010b). Türkiye’nin Yaşlanma Sürecine Coğrafi Bir Bakış. 1.Ulusal Nüfusbilim Kongresi, 10 Ekim 2010 ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi, Ankara.
- Özgür, E.M. (2020). Aging as a new socio-demographic reality of Turkey: Processes, patterns and outcomes. In Recep Gulmez & Suat Tuysuz (Eds.), *The New Turkey: Politics, Society and Economy*, Chapter 3, (pp.77-131) New York: Nova Science Publishers (baskıda)

- Peters, G. L., Larkin, R.P., (2005). *Population Geography: Problems, Concepts, and Prospect*, Eighth Edition, Dubuque: Kendal/Hunt Publishing Company.
- Population Reference Bureau-PRB (2013). *World Population Data Sheet 2013*. Population Reference Bureau. http://www.prb.org/pdf11/2011population-data-sheet_eng.pdf (03.03.2012)
- Population Reference Bureau-PRB (2016). *World Population Data Sheet 2016*. Population Reference Bureau.
- Rowland, D.T. (2006). *Demographic Methods and Concepts*. New York: Oxford University Press.
- Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK (01 Şubat 2018). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017. TÜİK Haber Bülteni Sayı: 27587.
- Turkish Statistical Institute-TürkStat. 2019. *Birth Statistics, 2018*. 17 May. Turkish Statistical Institute Press Release No: 30696.
- United Nations (2017a). *World Population Ageing 2017*. NewYork: Department of Economic and Social Affairs, Population Division (ST/ESA/SER.A/408).
- United Nations (2017b). *World Population Prospects The 2017 Revision: Volume II: Demographic Profiles*. New York: Department of Economic and Social Affairs Population Division
- United Nations (2012). *World Population Prospects: The 2010 Revision*. United Nations, Population Division, DESA,
- United Nations (2002). *World Population Ageing: 1950-2050*. United Nations, Population Division, DESA,
- Worldmapper (2012). Worldmapper ,Gridded Population Cartograms <http://www.worldpopulationatlas.org/> (03.03.2012)
- World Health Organization (2015). *World Report on Ageing and Health*. Geneva: World Health Organization.
- Yüceşahin, M.M.; Özgür, E.M. (2008). Regional fertility differences in Turkey: Persistent high fertility in the southeast. *Population, Space and Place*, 14, 135-158.